

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2010

Martin Kalina

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Kriminalita seniorů

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Michal Vavřík

Vypracoval:
Martin Kalina

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Kriminalita seniorů“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Třebíč 20. 4. 2010

Martin Kalina

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Michalu Vavříkovi za užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce, která zvládala péči o rodinu a domácnost, bez mojí pomoci, neboť jsem téměř všechnen volný čas za poslední dva měsíce věnoval psaní této bakalářské práce.

Martin Kalina

„Paradoxně ve společnosti, která bude během několika desetiletí (pokud se radikálně nezvýší porodnost), jednou z nejstarších na světě, chybí vzory úspěšných seniorů. Je dobré vzpomenout alespoň příkladu jednoho seniora, který se v minulosti podílel na budování české demokracie. By to první prezident Československé republiky Tomáš G. Masaryk. V době kdy nastupoval do prezidentského úřadu byl již 68 let star. V současné době u nás nemají moudří a výkonní senioři na výsluní společnosti příliš místa“.

(Holmerová, Iva a kol. 2003, s. 16)

Obsah

Úvod	2
1. Klasifikace stáří.....	3
1.1 Biologické stáří.....	4
1.2 Kalendářní stáří.....	5
1.3 Sociální stáří.....	7
2. Charakteristika stárnutí.....	8
2.1 Změny spojené s procesem stárnutí.....	8
2.2 Pokus o definici kategorie “senior“.....	9
2.3 Vliv prostředí na páčání protiprávního jednání.....	11
3. Kriminalita.....	15
3.1 Obecně o kriminalitě, historie a současnost.....	15
3.2 Kriminalita seniorů v ČR v minulosti a nyní.....	17
3.3 Specifika a formy kriminality seniorů v ČR.....	25
4. Výkon trestu seniorů.....	30
4.1 Výše trestu a podmínky při výkonu trestu v ČR.....	30
4.2 Penitenciární a postpenitenciární péče osob.....	36
5. Prevence.....	39
5.1 Prevence kriminality seniorů.....	39
Závěr.....	41
Resumé.....	43
Anotace.....	46
Literatura a prameny, odkazy na masmédia.....	47
Přílohy.....	1-9

Úvod

„V mnoha společnostech představují staří lidé pokladnici informací, znalostí, tradice a spirituálních hodnot.“^{[1](s.2)}

Mnoho odborníků z řad gerontologů se zabývá problematikou stárnutí a stáří, jejich problémy, právy, zabezpečením apod. Avšak doposud nebyla zpracována literatura, která přímo poukazuje na kriminalitu seniorů jako cílené věkové a sociální skupiny. Jsou autoři, kteří formou přímých výpovědí zaznamenávají jejich osudy, příběhy a to většinou z vězeňského prostředí, kde si tito lidé odpykávají trest odnětí svobody např. L.X.Veselý či ze zahraničních autorů např. Berry-Dee, Christopher.

Mnoho starších osob se dopouští trestné činnosti již od dob svého mládí a jsou tedy vedeni jako recidivisté. Jsou ovšem případy, kdy jedinec začne s „kariérou zločince až na staré kolena“, takovým je kupříkladu Pilčík Hubert, který začal vraždit nevinné oběti až ve svých téměř šedesáti letech.

Cílem bakalářské práce je popsat kriminalitu seniorů, její formy, nebezpečnost pro společnost a navázat na související udělené tresty a jejich výkon. Jsem si vědom, že nemohu obsáhnout všechny aspekty této problematiky, z důvodu mála dostupných informací, přesto se však pokusím vystihnout tento problém. V průběhu práce vymezím pojmy, kriminalita, senior, ale také trestný čin, přečin, zločin.

V první kapitole o stáří bude popsáno jeho dělení na biologické, kalendářní a sociální. V další kapitole budou popsány charakteristiky stárnutí, změny s tím spojené, rozebrání pojmu senior, a také vliv prostředí na trestnou činnost.

Dále pak oblast kriminality a její historii a současnost v kontextu kriminality seniorů. K tomuto budou v textu a také v příloze této práce uvedena statistická data, získaná z různých zdrojů.

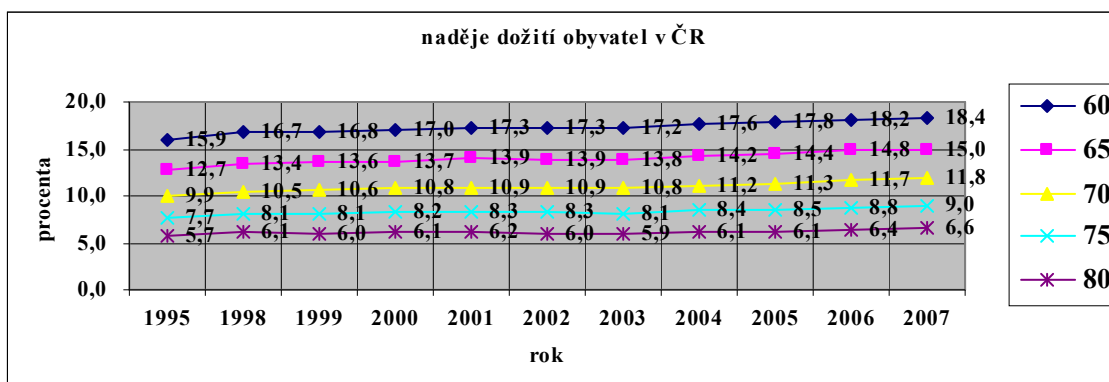
Následující kapitola bude věnována výkonu trestu seniorů v ČR obviněných a odsouzených spolu s popisem chodu vybrané věznice. Na závěr se budu věnovat prevenci kriminality seniorů a navrhnou možná řešení této problematiky.

1. Klasifikace stáří

„Je možná známou pravdou, že starší lidé vnímají vztah a postoj médií k sobě velmi citlivě a bolestivě, dokonce jako jednu z forem špatného zacházení“.^{[1] (s.26)}

Stárnutí populace se stalo jednou z nejvýraznějších charakteristik moderního vývoje euroatlantických společností. Česká republika představuje jeden z nejlepších příkladů tohoto vývoje. Prodlužování naděje na dožití a další hluboké demografické, a s nimi provázané sociální změny, postupně mění tvář celé české společnosti. Stárnutí populace se týká celého světa, stalo se důležitým fenoménem, se kterým musejí počítat nejen systémy zdravotní péče, sociálních služeb a zabezpečení. Týká se celé společnosti, včetně jejich politiků na všech úrovních, kteří již v současné době řeší problémy a výzvy plynoucí ze stárnoucí populace.^[1]

Z údajů ČSÚ vyplývá, že v české populaci se prodlužuje také věk dožití. viz. graf.

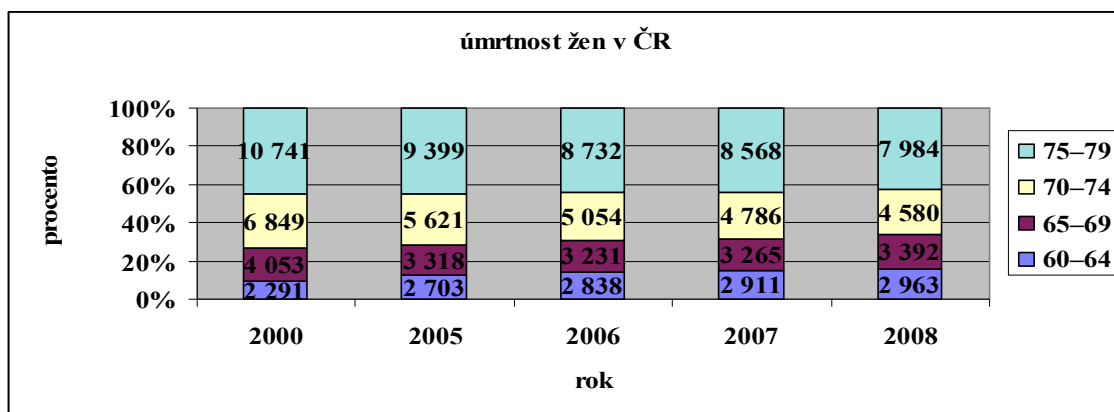
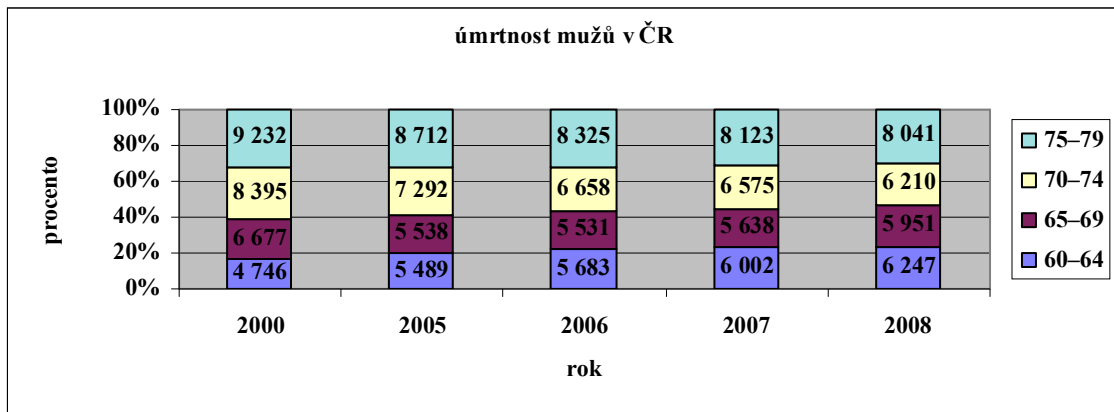

GRAF. č. 1, použito 25.3.2010

Tento graf poukazuje na fakt, že v průměru se zvyšuje věk dožití obyvatel v ČR a to nejen u těchto věkových skupin 60-80 let.

Ke zvyšování věku dožití je třeba také uvést opačnou stranu mince a tou je statistika úmrtnosti obyvatel ČR. Data uváděná ČSÚ budou pro přehlednost znázorněna graficky a to zvláště mužská populace a zvláště ženská. viz. **GRAF 2 a 3.**

GRAF 2 a 3 - použito 30. 3. 2010

Z grafu 2 a 3 je patrné, že *zvyšující šanci dožití* pro obyvatele v ČR znamená *snižující se úmrtnost* v uvedených věkových skupinách. Je patrné, že v ženské populaci je úmrtnost nižší než v mužské části obyvatelstva. Ovšem je třeba podotknout k věkové skupině 60-64 let, jak u mužů tak i u žen je patrné zvyšování počtu úmrtí. U mužů je patrný vzestup úmrtí také ve věkové skupině 65-69 let. V ostatních vyznačených věkových skupinách mužů a žen je možno pozorovat snižování počtu úmrtí. V následujících kapitolách se budu zabývat rozdělením stáří, dle současných členění.

1.1. Biologické stáří

Výraz biologický nebo také funkční věk poukazuje na objektivní stav fyzického vývoje či degenerace jedince. Obecně je tento pojem užíván poměrně volně k vyjádření celkového stavu organismu.^[3]

U různých odborníků na gerontologii, což je věda, která soustřeďuje poznatky z různých vědních disciplín v prospěch člověka, se můžeme setkat s různým členěním

kalendářního, biologického a sociálního věku a také jiných kritérií pro určení různých druhů věku.

Biologický věk například Hamilton popisuje velice podrobně. V podstatě se zde snaží postihnout tento věk v co nejširším měřítku pomocí různých faktorů, které tento věk mohou provázet. Kupříkladu uvádí **anatomický věk** (relativně obecný pojem vyjadřující stav kosterní soustavy, tělesné stavby apod.), **karpální věk** (stav zápěstních čili karpálních kůstek) a **fyziologický věk** (stav fyziologických procesů organismu, jako je například rychlost metabolismu).

(Pacovský, 1990), zmiňuje věk kalendářní a funkční, přičemž, a) **kalendářní věk** – je dán datem narození, b) **funkční věk** – (biologický) nemusí být totožný s věkem kalendářním a odpovídá věku funkčnímu, skutečnému potenciálu, fyzickému a psychickému stavu člověka.

V používání názvů, *kalendářní a funkční věk*, se Pacovský shoduje s ostatními autory, kteří též používají tyto termíny. Pro účely této práce je třeba si uvědomit, že starý člověk se může dopustit protiprávního jednání i když jeho biologický věk, tedy skutečný stav organismu není v souladu s věkem kalendářním. Především se jedná o případy, kdy je tento funkční věk „vyšší“ než kalendářní. Je popsán případ, kdy si žena které bylo téměř sedmdesát let, objednala vraždu svého manžela za účelem získání jeho majetku. Starý člověk nemusí porušit zákonné normy přímým jednáním, může být návodce, organizátor apod.

1.2. Kalendářní stáří

Jsou mezi námi lidé v důchodovém věku, kteří žijí velmi aktivní život kdy sportují, cestují apod. Jiní ve stejném věku si užívají klidu a pohody tak, že většinu svého času tráví doma a svůj život považují za naplněný. Není pochyb, že stárnutí je ovlivněno fyzickým a duševním zdravím, motivací jednotlivce a dalšími vnitřními a vnějšími faktory, které ovlivňují každého z nás jinou měrou a intenzitou. Proto také doposud neexistuje jednotné určení stáří a jeho dělení na určité etapy dle kalendářního věku je spíše orientační.

Hamilton, 1994 se zmiňuje o **kalendářním (chronologickém věku)**, přičemž uvádí, že toto je údaj bez informace, protože jde o náhodně zvolenou míru, která určuje

pouze počet oběhů Země kolem Slunce od narození člověka. Tento údaj tedy neřekne nic, pokud není porovnán s dalšími funkčnějšími údaji. Ve své knize Hamilton zmiňuje například autora (**Decker,1980**), který uvádí, že **chronologický věk** ve kterém dochází vlivem stáří člověka ke změně jeho sociálního statutu se v různých společnostech liší a jako mezní hodnoty uvádí padesát a sedmdesát let.

Hamilton, 1994, uvádí, že někteří badatelé zabývající se stářím jej dělí na **mladší stáří** (65-75let) a **pokročilé stáří** (75 a více let). Někteří gerontologové však zastávají názor, že pokročilé stáří začíná až osmdesátým rokem života. Pro zajímavost např. (Burnside a kol.,1979) navrhuje kategorie „mladé stáří“ (60-69) „zralé stáří“ (70-79), „pokročilé stáří“ (80-89) a „velmi pokročilé stáří“ (90-99).

Jako relativně ustálené rozdělení stáří na etapy uvádí (Holmerová, Iva a kol. 2003, s. 16) následující: **a)** 60-74 let – počínající stáří (mladí senioři), **b)** 75-89 let – vlastní stáří (staří senioři), **c)** 90 a více – dlouhověkost (velmi staří senioři).

Pacovský, 1990 uvádí, že rozdělení věku člověka a pojmenování jednotlivých etap není dosud jednotné a přiklání se k níže uvedenému rozdělení věku, který užívá Světová zdravotnická organizace, která rozděluje stupně demografického stáří takto: **a)** 45-59 let - střední věk, **b)** 60-74 let - vyšší věk, ranné stáří, předpolí stáří, **c)** 75-89 let - pokročilý stařecký věk, senium, **d)** 90 a výše- dlouhověkost.

Z výše uvedených názorů jednotlivých odborníků z oblasti gerontologie je zřejmé, že nejsou doposud stanoveny jednotné hranice kalendářního věku, podle kterých bychom jednoznačně rozdělili životní etapy člověka.

Pro potřeby této práce, která se zabývá kriminalitou seniorů, by stačilo stanovení věkové hranice stáří, od které by bylo možné např. zpracovat kazuistiky protiprávního jednání seniorů. Dále například posuzovat protiprávní jednání od určitého věku člověka, poté tyto odsouzené držet ve věznici, která odpovídá požadavkům a potřebám starých lidí apod. Tímto mám na mysli, že dnešní trestní, soudní a vězeňský systém není plně připraven na nárůst těchto seniorů, kteří se ve vzrůstající míře podílí na páchání protiprávního jednání. Termín „senior“, bude podrobněji zpracován v kap. 2 odst. 2.2.

1.3. Sociální stáří

Dalším pojmem, který Hamilton uvádí je **sociální věk**. U tohoto údaje se autor drží platných a běžně užívaných definic vztahujícím se k tomuto označení věku, který používají i ostatní odborníci z této oblasti. Jde o to, že společnost očekává u jedince chování přiměřenému určitému biologickému či chronologickému věku. Například dítě se chová umíněně, dospívající má období vzdoru, dospělý si prací získává finanční prostředky a zakládá rodinu, starý člověk se bude chovat klidně a spořádaně, má nárok na odpočinek a důchod apod.

V tomto případě však jde o tzv. „stereotypy“. Ty se váží k činnostem, které nejsou založeny na přímých a určitých znalostech, ale na obrazech, které si člověk sám vytvoří nebo které mu byly vštípeny. Stereotypy mají kategoriální povahu, která vyjadřuje přisuzování určitých charakteristik lidem na základě jejich skupinového členství.

Pokud je jednou osoba identifikována jako patřící k jisté skupině, automaticky, prostřednictvím stereotypu, jí bývají přisuzovány všechny vlastnosti této skupiny a aktivizuje se tak i předsudek. Tento automatizmus je podkladem stereotypu. Člověk pak zachází s informací tak, jako by byla reálná.^[7]

Stáří (senium) - poslední vývojové období, ve kterém se opět mění sociální zařazení člověka, částečně dochází i ke změně projevů osobnostních rysů. Většina lidí je přesvědčena, že stáří znamená změnu sociálního statusu.^[5]

2. Charakteristika stárnutí

2.1. Změny spojené s procesem stárnutí

„Stárnutí a stáří je přirozený proces. Zpočátku se projevuje obvykle nenápadně, kdežto v pokročilém věku se zrychluje. Základem fyzických změn stáří je opotřebenost orgánů, zpomalená látková přeměna (metabolismus) a pokles práce biologických a adaptačních mechanismů.“ [6] (s. 98)

Zjednodušeně řečeno, stárneme již od svého narození. V naší společnosti je však užití pojmu stárnutí spojeno spíše s vyšším věkem jedince. Pokud budeme vycházet z tohoto zažitého systému užívání pojmu stárnutí a vztáhneme toto na kategorii starší části populace, pak zde pozorujeme určité charakteristické změny.

„V tomto věkovém období se výrazně projevují procesy stárnutí organismu jak somatické, tak psychické, které svými důsledky výrazně ovlivňují i vztahy sociální.“ [8] (s.33)

Jak bylo již výše uvedeno nemusí se nutně krýt věk kalendářní s chronologickým. Jsou časté případy, kdy lidé kteří v aktivním věku pracovali především duševně např. učitelé, vědeckí pracovníci, si také v poměrně pozdním věku uchovali některé funkce organismu na vyšší úrovni jako např. paměť, řeč apod. Podobně i osoby, které v produktivním věku pracovali především manuálně, jsou mají celkem dobrou fyzickou kondici i ve stáří.^[8]

Při své odborné praxi v „Domovince“ jsem se zde seznámil mimo jiné také s bývalou učitelkou cizích jazyků, která ve svých pětadesáti letech je stále schopna dobře mluvit třemi jazyky, které vyučovala a její paměť, i logické myšlení bylo oproti ostatním uživatelům zařízení na velmi dobré úrovni.

Na téma „stáří“ existuje mnoho teorií a hypotéz z hlediska genetického, metabolického, makromolekulárního, imunologického, dále teorie o působení zevních vlivů atd., které se snaží zachytit jeho podstatu jak z hlediska biologického, psychologického, společenského apod. V dnešní době je odborníky nashromážděno mnoho informací o stárnutí z oblasti molekulární, subceluární, buněčné, orgánové atd. Tyto jsou však izolované a chybí důkazy vzájemných souvislostí.^[3]

Důsledky stárnutí lze shrnout do několika skupin, které jsou charakteristické pro stárnutí. Uvádí, že tyto jsou ekonomické, sociálně zdravotní, sociologické a sociálně psychologické a také osobní tzn. (problémy spojené se stářím).^[5]

Z ekonomického hlediska musí člověk v penzi vystačit s mnohdy menším finančním obnosem, než jakým disponoval v produktivním věku. Zde proto mohou nastat problémy s udržením dosavadního životního standardu, na který se již nedostává prostředků, což je jedna z příčin která způsobí, že senior se dopustí protiprávního jednání. Může krádežemi získávat potraviny, ošacení či alkohol apod. Jsou zpracovány kriminální případy, kdy senior páchal násilnou trestnou činnost pro své obohacení, dále případy pedofilie, hospodářské kriminality apod. Také různá protiprávní jednání související se silničním provozem tzn. vážné doprav. nehody, přestupky účastníků při provozu na pozemních komunikacích apod. Těchto protiprávních jednání ve vztahu s provozem na pozemních komunikacích se mohou senioři dopouštět z důvodů, které plynou ze stárnutí. To může být kupříkladu snížená schopnost soustředit se, řešit nenadálou situaci v silničním provozu, snížená rychlost reakce a jiné.

Při násilné trestné činnosti nemusí stáří jako takové, hrát hlavní roli, může jít o vliv alkoholu, duševní poruchu, které je u jedince diagnostikována již z mládí, asociální jednání, dále např. neplacení nájemného, kde věk člověka také nemusí hrát roli a přesto se senior tohoto protiprávního jednání dopouští, třeba na základe hmotné nouze. Jsou případy sňatkových podvodníků, kteří na základě své vizáže starého usedlého člověka oklamou svoji oběť svým chováním a sliby, načež ji připraví v lepším případě pouze o hotovost a cennosti. Další kapitola jsou senioři recivisté, kteří trestnou činnost nepáchají proto, že jsou „staří“, nýbrž proto, že tento způsob materiálního zabezpečení je pro ně laicky řečeno přirozený a normální a resocializace je u nich takřka nemožná.

2.2. Pokus o definici kategorie „senior“

„senior“ - 1. starší ze dvou příbuzných osob stejného jména zprav. otec, syn junior. 2. starší nebo nejstarší člen něj. společenství, shromáždění apod. 3. sportovec starší věkové kategorie, opak junior. 4. **„seniorát“** v Českobratrské církvi představený správního obvodu.^[9]

Tento výraz se používá v mnoha světových jazycích, např. v latinském, *senex*, *senis*, znamená *starý*, ve španělském jazyce je to zdvořilé oslovení *señor*, v anglickém

např. *senior officer* zn. vyšší úředník. Také v českém jazyce má tento výraz své místo v komunikaci a to jak laické tak i odborné. Když pomíneme významy uvedené ve slovníku cizích slov, užívá se běžně pro označení především starších lidí a to především odborníky, kteří takto obecně definují skupinu věkově starších osob. Jak je patrné jde o převzatý výraz z cizích jazyků, který se v českém jazyce usadil a stal se v dnešní době velice používaný právě v souvislosti se staršími lidmi.

Na toto téma je možno zmínit termín sociální konstruktivismus, který pracuje s teorií která uvádí, že pojmy užívané v mezilidské komunikaci jsou konstruovány lidmi při jejich řečové interakci. Podle této teorie je pojem např. „senior“ právě produktem této komunikace v určité době. Jak vyjádřil Mead, G. H. „*Nic není ve věděni, co nebylo dříve v komunikaci*“.^[10] (s. 177)

Dle teorie sociálního konstruktivismu tedy dochází k včleňování výrazů a pojmů do mezilidské komunikace. Jde o proces institucionalizace ve kterém hraje řeč a komunikace důležitou úlohu. Řeč je dle Hubíka nejdůležitější znakovým systémem lidské společnosti. Společné objektivace každodenního života jsou udržovány primárně lingvistickým označováním. Tím má autor nejspíše na mysli skutečnost, že jazyk respektive jeho jednotlivé znaky jsou používány v poplatné době a spolu s ní se i tyto pojmy mění, zanikají nebo naopak přibývají. Záleží tedy na společnosti a době ve které výraz existuje. Hubík se ve své knize odvolává také na Bergera a Luckemanna, kteří tvrdí, že myšlenky, praktiky a přesvědčení získávají postupně v procesu sociálních výměn status reality. Dále zde Hubík uvádí, že význam a realita jako sociální konstrukty nejsou stálé. Neustále se měnící dynamické procesy, utvářené na lidském jednání, které jsou skrze mezilidské interakce a chápání světa neustále přetvářeny a předávány dál.^[10]

Ve spojitosti s kriminalitou seniorů je třeba uvést, že český právní řád **pojem senior** nezná (podobně jako např. pojem „přestárlá osoba“ aj.). Právní předpisy sociálního zabezpečení sice užívají termín „**starý občan**“, nikde jej však nevysvětlují. Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení v ust. § 72 říká, že „domovy důchodců jsou určeny především pro **staré občany**, kteří dosáhli věku rozhodného pro přiznání starobního důchodu a kteří pro trvalé změny zdravotního stavu potřebují komplexní péči.

Správně bychom měli používat termín např. „kriminalita osob starších 60 let,“ nebo 65 let apod. Nicméně téma práce je již dáno a jako s takovým se s ním musí pracovat. Shrnutím uvedených informací a poznatků je patrné, že pojmu „senior“ není přiřazen konkrétní a přesný význam. Při jeho užití v komunikaci je účastníkům téměř vždy jasné, že má souvislost s věkově vyšší skupinou osob, pokud tedy tématem hovoru není sportovní činnost, kde výrazem „senior“ můžeme označit chlapce staršího 18 let. Proto je podstatné v jakém kontextu se tento pojem používá. Další možností jak tento výraz přesně zařadit, alespoň pro potřeby trestního práva je jeho zasazení do právních předpisů ČR, a s tím související přesné vymezení a ohraničení pojmu. Tím by se výraz stal legitimní a jeho použití by neznamenal již žádné nejasnosti se kterými se setkáváme zejména při jeho používání v právních normách ČR.

3.2. Vliv prostředí na páchaní protiprávního jednání

Chceme-li poznat jaký vliv má okolní prostředí na člověka, který se chová protiprávně, jsou dvě možnosti. Za prvé nastudovat tuto problematiku z odborné literatury nebo toto prostředí osobně poznat. Druhá alternativa je možná v případech, že jsme součástí daného prostředí, a žijeme v něm. Můžeme však také do tohoto prostředí nahlédnout, např. z povahy zaměstnání. Při výkonu svého zaměstnání se setkávám s tzv. závadovými lidmi v jejich, pro ně přirozeném prostředí. Jsou to kupříkladu narkomani, bezdomovci (správně „lidi bez přístřeší“), zloději, dealeři drog apod., a tak mám možnost blíže poznat toto prostředí ve kterém se tyto lidé pohybují. Toto prostředí však nemusí být nutně závadové, protože tyto lidé se pohybují po stejných ulicích jako my „ostatní“, někdy žijí v bytech nebo domech jako my, chodí do stejných obchodů, „pravda ne vždy za zboží platí“, také restaurací apod. Je fakt, že tyto lidé mají tendence se na určitých místech sdružovat a tím na takovém místě vytvořit dojem závadového prostředí. Mohou to být např. podchody, parky, vlakové čekárny atp.

(Zoubková Ivana, 2002) ve své knize „Kontrola kriminality mládeže,“ uvádí, že výskyt sociálně patologických jevů je nedílnou součástí společnosti a její příčiny se mně jen málo. Také zmiňuje dlouhodobě známý vliv dědičnosti kriminálního chování, které byly studovány na jednovaječných, dvojevaječných dvojčatech a adoptivních dětech. O dětech se zde zmiňují z logického důvodu, neboť z dítěte vyroste dospělý jedinec a ten pokud si nese některý nebo kombinaci těchto rizikových faktorů z dětství může trestnou

činnost páchat v podobě recidivy po celý svůj život. K tomu uvádí, že pokud je dítě adoptováno do „dobré“ rodiny pak i v tomto „dobrém“ prostředí existuje velká šance kriminálního chování. Zde se odvolává na různé autory (Hutchings, 1997, Gabrielli, 1983, Mednick, 1985), kteří v této oblasti prováděli studie a sestavovali statistiky.

Jilčík, Tomáš a kol. 2005, uvádí podobné údaje o skutečnostech za kterých se jedinec může stát delikventem.

„ Tomu aby se z individua stal jedinec se sociálně patologickými projevy, většinou předchází nebo nastává několik nutných podmínek: “

- a) biologická a psychická predispozice,
- b) špatná fungování socializačních faktorů,
- c) psychická deprivace,
- d) **sociální desintegrace prostředí**, ve kterém se jedinec vyskytuje,
- e) utváření delikventního chování,
- f) jiné.^[13]

Také příčiny kriminality seniorů a nejen u nich je třeba často hledat právě v jejich minulosti, neboť již naši předkové říkali „*ohýbej strom, dokud je mladý*“. Mnohdy tito senioři pochází z dysfunkčních rodin, měli problémy ve škole, sdružovali se v partách apod. Již v dětství na ně mnohdy negativně působilo jejich prostředí, které bylo často sociálně patologické. Např. prostitutky nebo pedofilové, byly často v dětství obětí sexuálního násilí. Romské děti jsou mnohdy využívány ke krádežím v obchodech, kapesním krádežím atd. Pokud se jedinec v daném prostředí pohybuje od narození, pak ve většině případů na něm toto působení musí zanechat stopy, které si s sebou nese po celý život.

Při svém zaměstnání mám možnost hovořit se seniory, kteří se dopustily trestné činnosti, jako jsou krádeže, vloupání. U některých podezřelých z trestné činnosti jsem se snažil zjistit, jakým způsobem se dostali do takové životní situace ve které se právě nacházeli. Pokud byli ochotni na toto téma hovořit, pak ve většině případů zmiňovali špatné rodinné poměry, nezájem o jejich osobu ze strany nejbližších, potřebu finančních prostředků, které si nemohli jinak opatřit, protože neměli práci, proto se živí drobnými krádežemi atd. U seniorů, které začali s kriminalitou již v mládí, toto patologické chování může přerůst v **recidivu** (*opakování trestné činnosti*), která se může udržet až

do vyššího věku, kdy jedinec disponuje rozsáhlými zkušenostmi a znalostmi z „oboru“ kterému se věnuje, např. majetkové trestné činnosti, nebo vloupání se do bytů tzv. bytaři apod. Před několika lety byla v Praze např. zadržena skupina pachatelů tzv. „bytařů“, přičemž několika z nich bylo již více než šedesát let.

V případě kriminality seniorů bych zmínil svoji osobní zkušenost, ze svého bydliště z doby, kdy jsem pracoval u Městské policie. Na tomto případě chci ilustrovat, že i z běžného prostředí se lze dostat na pomyslné „sociální dno“ odkud už nemusí být návratu. Jednalo o tzv. bezdomovce, který si spolu s kamarády stejné sociální skupiny, opatřoval prostředky k nákupu levného krabicového vína, tak že zcizovali měděné vodiče a střešní žlaby, kovové předměty jako víka od kanalizace, kovové trubky z lešení apod. Odcizit např. signalizační vedení z železniční tratě, lze kvalifikovat jako trestný čin obecného ohrožení. Tomuto muži bylo 65 let, a podle občanského průkazu měl titul Ing. Pohyboval se však v prostředí, kam člověk jeho vzdělání dle mého názoru dost dobře nezapadal. Zajímalo jsem se proto o okolnosti, díky kterým se dostal mezi tuto sortu lidí. Jak uvedl, žil běžný život. Prožil vcelku normální dětství, vystudoval střední, poté vysokou školu, měl dobře placené zaměstnání, časem rodinu a byt. Najednou se mu však zdálo, že je toho na něj nějak moc a začal se věnovat alkoholu. Postupně pil víc a víc, až nakonec díky alkoholu přišel rozvodem o manželku i děti. Časem také o zaměstnání a už se prý „vezl.“ Neplatil nájemné, protože nebylo z čeho. Tak přišel o byt. Dočasné přespávání u kamarádů dlouho nevydrželo a proto skončil na ubytovnách a poté na ulici, kde žije asi deset let. Několik týdnů poté co jsem s ním hovořil, tento bezdomovec „inženýr“ zemřel.

Tento případ zmiňuji, protože tenhle člověk žil dle svého vyjádření normální, dalo by říci běžný život a přesto skončil na sociální dně společnosti, ačkoliv měl rodinné zázemí, práci i bydlení. V tomto případě tedy zjevně nešlo o vliv prostředí, které zapříčinilo jeho sociální úpadek. Snad v tom hráli roli jiné faktory, jako psychické či somatické problémy nebo okolnosti, které již nelze zjistit.

K tomuto případu je možné přiřadit fakt, že prostředí může mít vliv na bezúhonného člověka například z důvodu napodobování, které je jednou z forem sociálního učení.^[13]

Ohledně vlivu prostředí na kriminalitu seniorů mám také prožitou zkušenost a to

z centra Prahy a budovy Hlavního vlakového nádraží s jeho okolím. Senioři, kteří se zde sdružují a pohybují jsou ve věku od 50 do cca 70 let a jsou především z řad tzv. bezdomovců, nebo starých Romů, kteří zde organizují nelegální prodeje odcizeného majetku, padělaných peněz a pod. Společný znak mají tito senioři však ten, že si opatřují finanční prostředky na své „živobytí“ povětšinou protiprávně. Na komunitě bezdomovců je zajímavý způsob, kterým skupina funguje. Jde o princip jakési demokracie, kdy ten kdo donese nějaký alkohol, se podělí s ostatními členy skupiny. Po tomto dělení a následném uvedení se do stavu opilosti mnohdy dochází k tomu, že se z nich stanou největší nepřátelé, a jejich pro ostatní malicherné spory často končí vzájemným fyzickým napadáním. V tom není nouze ani o zbraně.

Z praxe znám případy, kdy hádka bezdomovců skončila pobodáním a napadený skončil v nemocnici, v jiném případě i mrtvý. Z pozorování a komunikací s těmito osobami, z dob kdy jsem zde vykonával pěší pochůzky, jsem poznal způsoby, kterými si zajišťují finanční prostředky. Jak nejčastěji uváděli šlo o žebrání hotovosti nebo krádeže kovových předmětů sloužících k veřejnému prospěchu jako např. svislé dopravní značení, víka kanalizace, kabelová vedení apod. Nepohrdli ani dešťovými okapy, pokud tedy byly z mědi. Není výjimkou, že se tito „sociálně slabší“ senioři dopouštějí také krádeží v obchodech, buďto pro svojí vlastní potřebu (alkohol, cigarety, málokdy potraviny) nebo k dalšímu prodeji a to většinou obchodníkům asijského původu. Zde o naplnění skutkové podstaty trestného činu rozhodne výše škody, či způsob provedení, např. vloupáním. Jak bylo již výše uvedeno, na to zda se jedinec stane delikventem, či nikoliv má vliv jak prostředí ve kterém vyrůstá nebo se dlouhodobě v kterékoliv životní etapě pohybuje, tak i jeho vlastní přístup, vůle sebeuvědomění a snaha na sobě pracovat. Neznamená tedy, když např. žák základní školy žije v sociálně závadovém prostředí, v dysfunkční rodině, tak z něj vyroste nenapravitelný delikvent s budoucností recidivisty. To záleží na mnoha okolnostech, které ovlivní další běh života jedince.

3. Kriminalita

3.1. Obecně o kriminalitě, historie a současnost

Kriminalita - z něm. *Kriminal* tv. a to z lat. *crīminālis* {trestní} od *crīmen* {zločin}, i původně {obvinění, žaloba}.^[12]

Pojem kriminalita není v literatuře spolehlivě a jednoznačně vysvětlen. Z jeho používání je však jasné, že jde o takové jednání jedince či skupiny, které je v rozporu s platnými zákonnými normami ve společnosti.

Zoubková, 2002, uvádí, že *kriminalita* (zločinnost) je úhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech.

Kriminalita je v současnosti masovým sociálním jevem. Patří mezi jevy, které svojí škodlivostí ohrožují společnost, její uspořádání i jednotlivce. Je charakterizována jako sociálně patologický jev.^[14]

Širší a mladší pojem je *delikvence*, obecně označuje protiprávní jednání. Sem spadají civilní delikty i kriminalita osob do 18 let. Pojem nejširší je *sociálně patologický jev* (negativní spol. jev), zahrnuje jevy, které se v negativním smyslu odchyľují od norem a hodnot přijímaných společností, např. hrací automaty, různé závislosti, prostituci, záškoláctví, anarchismus, sebevražednost atp.^[17]

Co je patologickým jevem či kriminálním jednáním a co již není, záleží na společnosti, na jejím právním systému apod. Je na každé společnosti jaké jednání zařadí mezi nezákonné tedy kriminální. Již ve starém Římě platila zásada „*Nullum crimen, nulla poena sine lege*“. Právo je také poplatné např. politickému režimu, což známe z nedávné minulosti, kdy byly platná ustanovení trestných činů především proti republice, branné povinnosti apod. Se změnou politického systému byla např. zrušena urážka veřejného činitele. To znamená, že zákonné normy, které určují co je a co není protiprávní jednání se neliší jen podle společnosti, nýbrž i podle politického vedení této společnosti, jelikož zákonodárné instituce jsou v ČR spjaty s politickou mocí.

Z minulosti nejsou známy statistiky, které by jasně ukazovaly na určité věkové skupiny a trestnou činnost které se dopouštěli. Máme však k dispozici literaturu z doby např. 17 či 18 stol., ve které jsou popisovány autentické případy, které se skutečně staly

(alespoň podle dobových údajů) a tehdejší kronikář je písemně zachytil. Dnes vychází množství literatury pojednávající o minulosti v souvislosti s pácháním trestné činnosti a jsou zde zachyceny právě také staří lidé, kteří se jich také dopouštěli.

Poměrně nekompromisní postoj k omezení kriminality zaujímali v dobách minulých a to v 18. stol., kdy byly udíleny v Českém království za opakované krádeže i tresty smrti. To je v porovnání se současností až neuvěřitelně přísné. V této kapitole ještě objasním pojem **trestný čin, přečin, zločin a přestupek**, což jsou pojmy podle trestního zákona č. 40/2009 Sb. Tyto nejsou kvůli velkému rozsahu uvedeny v celé šíři, ale pro orientaci v těchto pojmech je to dostačující.

§ 13

Trestný čin

(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

§ 14

Přečiny a zločiny

(1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

§ 2

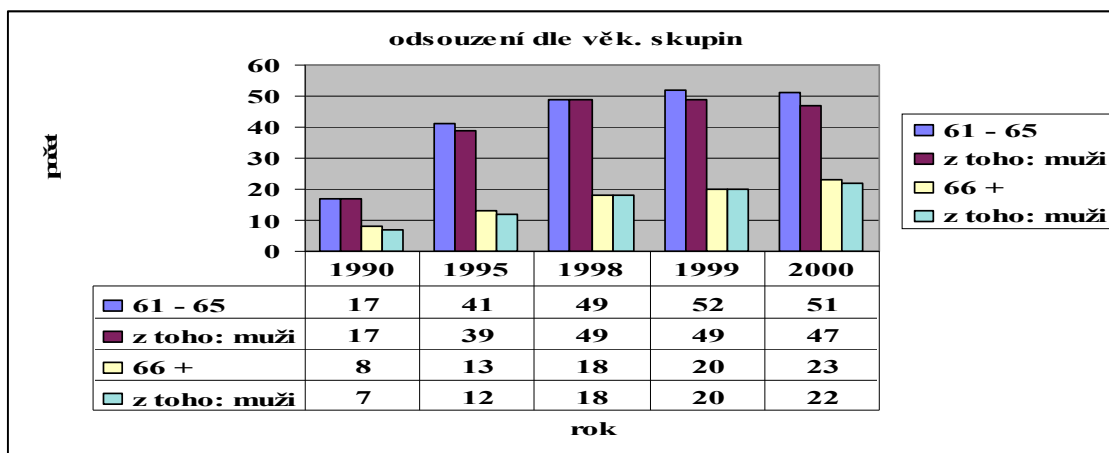
Pojem přestupku

(1) *Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.*

3.2. Kriminalita seniorů v ČR v minulosti a současnosti

Senioři jsou v médiích většinou prezentováni jako oběti na kterých je trestná činnost páchána. Nicméně i v této věkově specifické skupině jsou lidé, kteří se dopouštějí násilných, mravnostních, majetkových a jiných protiprávních činů v rozporu s platnými právními normami této společnosti. O tomto svědčí i počet odsouzených „seniorů“, v ČR podle ČSÚ, který má vzrůstající tendenci. viz. **GRAF č. 4 další strana č. 26.**

GRAF č. 4, Použito 30.3.2010.^[16]

Tento graf s tabulkou hodnot ukazuje odsouzení osob dle věku a pohlaví od roku 1990 do r. 2000. V roce 1990 nebyla odsouzena žádná žena ve věku 61-65 let. V kategorii 66 a výše let je zde pouze jedna odsouzená žena. Do roku 2000 se počet žen

nezvyšuje spíše se drží v hodnotách 0-1 počtu odsouzených žen. U mužů je počet odsouzených v obou věkových skupinách mírně vzrůstající a několika násobně převyšuje odsouzené ženy ve stejných věkových skupinách. Tyto údaje se však týkají odsouzených osob a nejsou zde uvedeny osoby obviněné nebo vzaté do vazby. Pro lepší orientaci v uvedeném textu je dobré vysvětlit pojem *odsouzený*.

Podle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) je **odsouzený** – dle ust.

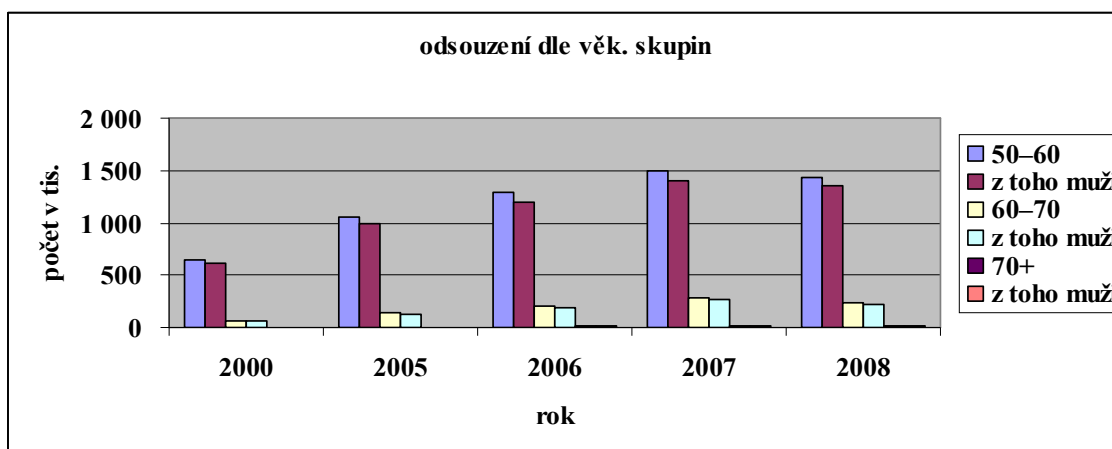
§ 12

odst. 7 „Pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného, rozumí se obviněným též obžalovaný a **odsouzený**.“

odst. 9. *odsouzeným je ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci.*“^[17]

V tabulce **grafu č.5**, jsou uvedeny odsouzené osoby za rok 2000 až 2008 v ČR. Kvůli přehledu počtu obviněných jsem v tabulce ponechal také údaje o věkové skupině obviněných 50-60 let, aby bylo možné porovnat procentuální zastoupení obviněných starších osob a to jak mužů tak i žen.

Další **GRAF č. 5** s vysvětlující tabulkou ukazuje **stav odsouzených dle věk. skupin** od r. 2000 do roku 2008. Z veřejně dostupných statistik čsú byla data použita dne 30.3.2010.^[16]

Rok	2000	2005	2006	2007	2008
<i>50–60 let celkem</i>	649	1 059	1 286	1 503	1 439
muži	616	989	1 193	1 408	1 359
ženy	33	70	93	95	80
<i>60–70 let celkem</i>	68	138	208	280	238
muži	64	128	190	261	221
ženy	4	10	18	19	17
<i>70+ let celkem</i>	6	5	12	16	15
muži	5	4	8	13	13
ženy	1	1	4	3	2

Jak je z výsledku tabulky grafu č. 5 patrné, tak počet obviněných ve věku od 50 do 60 let je v průměru 5,30 % , od 60 do 70 let je pouze 1,06 % a 70 a více let jen 0,17 %. Celkem procentuálně vyjádřeno je celkový podíl obviněných osob a to mužů i žen dohromady 6,53% z celkových 100% obviněných všech věkových skupin. Z této tabulky je patrné, že počet obviněných od 50 let a výše, není nikterak závratný. Z počtu odsouzených osob **2360** se jedná o **154** osob starších 50 let. Sloupec červených čísel vyznačuje nejvyšší počet odsouzených v letech uvedených v tabulce. V roce 2008 je vidět mírný pokles ve všech věkových skupinách. Je však nutné připomenout, že toto jsou osoby, které jsou odsouzeny za trestné činy. V případě tzv. latentní (skryté) kriminality je nezjištěný počet pachatelů nedopadených v souvislosti se spácháním trestné činnosti a tudíž nemohou být z ničeho obviněni a odsouzeni. Počet latentního protiprávního jednání lze pouze odhadovat a tudíž tento fakt nemůže být zohledněn při posuzování kriminality starých osob.

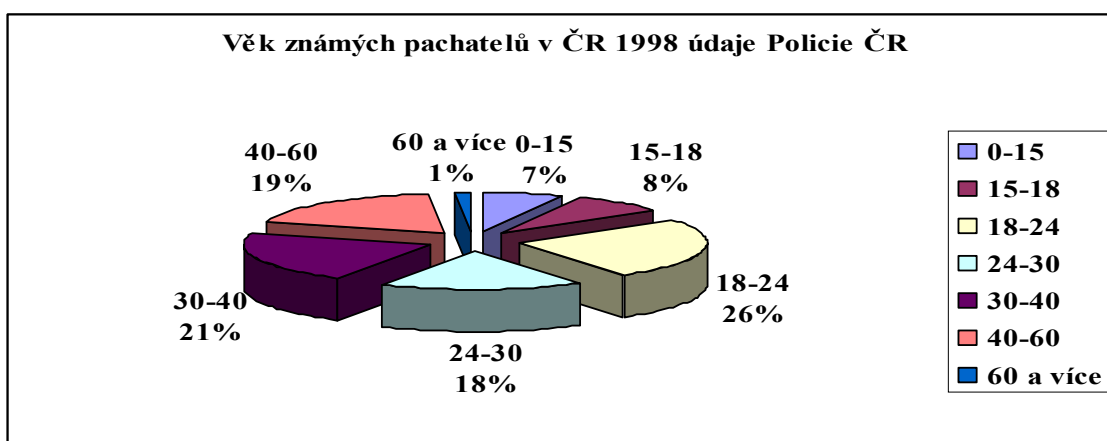
Ve věkové kategorii od 50 do 60 let je početněji zastoupena mužská část a to v počtu 115 osob, kdežto ženská část počtem 10 osob.

V počtu 25 osob a to pouze mužů je zastoupena věková skupina 60 až 70 let. Ve věku 70 a více let jsou mezi odsouzenými 3 muži a 1 žena.

Z výše uvedeného lze vysledovat, že zastoupení žen v počtu odsouzených je menšina a to ve všech věkových kategoriích. Z celkového počtu odsouzených mužů 2210 je pouze 150 žen, což je 6,78%. Z tabulky je patrné, že obecně kriminalita žen je v poměru několikanásobně nižší než kriminalita mužů a to ve všech věkových skupinách.

Dalším je **GRAF č. 6** s uvedenými daty v tabulce pod tímto. Ten ukazuje kriminalitu známých pachatelů v ČR za rok 1998 a je uveden v publikaci od Zoubkové Ivany, 2002.^[17]

GRAF č. 6 ^[17]

Tabulka k grafu č.6

VĚK	0-15	15-18	18-24	24-30	30-40	40-60	60+
Pachatelé	8824	10549	32886	23316	27525	24541	1630
% podíl	7%	8%	26%	18%	21%	19%	1%

Z tohoto grafu a tabulky je zřejmé, že v roce 1998 byla ze známých pachatelů nejvíce zastoupena věk. skupina 18-24 let. Senioři 60 a více let jsou zde počítáni pouze jedním procentem, což je s porovnáním např. s dětmi 0-15 let několikanásobně nižší. V porovnání se statistikou z roku 2009 kde je celkový počet stíhaných osob 122053 z toho 2440 seniorů. Přepočtem na procenta je výsledek 1,999 % seniorů stíhaných pro protiprávní jednání. Jsou to však statistická čísla, závislá na odhalení trestné činnosti seniorů. Jelikož je latentní kriminalita těžko počítatelná, můžeme pouze odhadovat o tom zda se jedná o nárůst kriminality v souvislosti se zvýšenou kriminalitou seniorů, či zda to má na svědomí změna trestních norem během této doby. K porovnání kriminality poslouží přílohy 1-6 v této práci, která mapují počet a druhy trestných činů v ČR spáchané seniory. Pro lepší názornost a porovnání jsou u některých uvedeny také jiné věkové skupiny.

Jako názornou ukázkou odhalené a potrestané kriminality osob vyššího věku bych zde ve stručnosti uvedl, několik případů které se skutečně staly a jsou zdokumentovány.

Ty jsou řazeny dle data od 18. stol. po současnost.

Krimi. případ č. 1

Pavel Marchánek z Maltšic, sloužil v roce 1725 jako poddruh u sedláka. Poprvé se dostal do sporu se zákonem za krádeže dobytka. Radní Nového Města Pražského proto k jeho osobě vydaly popis v r. 1725, kdy v té době již měl vypálený cejch na zádech „R“ (Relegatus)-vypovězený, za krádeže, který mu byl vypálen po dopadení a usvědčení z prvních krádeží. V té době byl ženatý měl tři děti a bylo mu 54 let. Přestože byl „vypovězený“ z Českého království a nesměl se vrátit pod hrozbou ztracení hrdla, neodešel a zůstal zde. Dnes se užívá obdobný trest zákazu pobytu v určitém městě a při jeho nedodržení se jedná o maření úředního rozhodnutí. Přesto se nadále potuloval po Českém království a dopouštěl se krádeží domácích hospodářských zvířat a věcí potřebných k obživě. Dne 13. listopadu 1729 byl dopaden za odcizení koně v Újezdci. Byl zde také obviněn a skončil v netolickém vězení. Za neuposlechnutí vypovězení, což bylo považováno za křivopřísežnictví a krádeže jej mohl čekat nejvyšší trest. Majitel panství František Adam ze Schwarzenberga ve svém dopise netolickým konšelům píše, že zloděje je potřeba co nejpřísněji potrestat. Městská rada proto rozhodla o potrestání ztrátou hrdla. To schválila schwarzenberská vrchnost v Krumlově a dále pražský apelační soud. Marchánek se obrátil na císaře s prosbou o milost, která se dochovala v prachatickém okresním archivu a byla sepsána začátkem srpna 1730. Odsouzenec zde prolévá slzy nad svým osudem a svaluje vinu na chudobu ve které žil. *„Proto se před Vaší Císařskou a královskou katolickou Milostí s nejpokorněji padající prosbou , pláčem a kvílením přicházeti osměluji...“* (úryvek z milosti zaslané císaři). Jeho žádost byla zamítnuta a poprava potvrzena. Popraven byl ve svých 60 letech.

Tehdejší pobyt a výdaje s popravou nesli na svých bedrech páni konšelé, kde se odsouzený soudil. Celkem na 60 zlatých, což byly velké peníze. Mrtvola se nechávala viset na šibenici jako varovné memento pokud nespadla na zem nebo do další popravy. Když tělo spadlo museli radní povolat opět katovi pacholky kteří jej zakopali pod šibenici což stálo další peníze. Jak autor uvádí, nevzpomínali netoličtí radní zajisté v dobrém na tohoto zločince, protože i je nakonec připravil o spoustu peněz.^[18]

Krimi. případ č. 2

Stalo se roku 1892, 23. února v noci. Tehdy se dopustil sedlák Jan Adam z Dolního Miletína nedaleko Liškova toho nejhoršího činu a to vraždy otce dvou dětí.

Ale vraťme se na začátek. J. Adamcovi bylo 66 let a byl sedlák. Do té doby bezúhonný člověk, který hospodařil na svém statku se svojí ženou. Souhra okolností a neuposlechnutí dobře míněných rad způsobila, že jeho hospodářství přišlo takřkajíc „na buben“ čili zkrachovalo. Jeho hospodářství bylo prodáno v dražbě a on musel se ženou odejít pracovat jako poddruh i se svojí ženou u jiného sedláka. Tím spadnul na společenském žebříčku na ten poslední stupínek. Svoji zlobu obrátil na nového majitele chalupníka Tůmy. Ten si nechal hospodářství pro jistotu pojistit proti požáru a myslel si, že se vše časem uklidní. Večer 23. února 1892 byla mrazivá noc a Tůmovic rodina zasedala k večeři. Za okny však už stál Adamec rozhodnutý pomstít svoje příkoří a ostudu. V rukou měl dvojhlavňovou brokovnici, jíž nabil hrubým olovem. Když nocí zahřměl výstřel a chalupník byl zasažen. Krátce na to zemřel. Zasaženy byly obě děti i manželka. Děti utrpěly těžká zranění. Při výslech se snažil Adamec zapírat, ale po chvíli na nátlak své ženy se slovy „No tak jo, to já jsem zastřelil Tůmu“ se přiznal. Také přiznal, že pro střelivo poslal do krámu svojí ženu. U výslech také uvedl, že po prvním výstřelu viděl, že druhý již není potřeba a dal se na útěk. Porotní soud měl snadnou práci, protože se oba ke všemu přiznali. Na základě přiznání byl Adamec odsouzen k trestu smrti provazem a jeho žena za neoznámení chystané vraždy na dva roky těžkého žaláře. Císař však udělil Adamcovi milost a trest byl změněn na doživotí.^[18]

Je s podivem, že v prvním případě byl udělen trest smrti za krádež a v druhém za vraždu nebyl. Možná měla vrchnost větší pochopení pro motiv bývalého bohatého sedláka, který přišel o majetek, než chudáka, který neměl nic a proto si nejvyšší trest zasloužil více.

Krimi. případ č. 3

Tento případ je již ze současné doby, kalendářně však spadá do minulého století. Pojednává o českém vrahovi Hubertu Pilčíkovi nar. 14.10.1891-9.9.1951, který se stal jedním z největších poválečných vrahů v ČR. Narodil se v Novém Hroznově na Vsetínsku, prošel několik zaměstnání, nakonec skončil v plzeňské Škodovce z níž odešel do důchodu. Na zločineckou dráhu nastoupil až na prahu důchodového věku a část svých obětí má na svědomí už jako důchodce. Do té doby bezúhonný člověk se stal ze zjištěných pohnutek vrahem. Při tom se těšil ve svém okolí dobré pověsti. Byl přátelský, měl kladný vztah k přírodě, vyznal se v léčivých bylinách. Měl vlastnosti, které u vrahů obvykle nehledáme. Pilčík žil ve vesnici Senec, severně od Plzně a zdejší hory a lesy dobře znal. Toho využil když v roce 1948 začal převádět ilegálně české občany do

Bavorska.

Zjištěno bylo pět loupežných vražd, které se mu podařilo prokázat. Jeden z dokázaných případů je případ rodiny Balleových z Plzně. Těmto lidem slíbil, že je za úplatu převede přes státní hranice do Bavorska a nakonec je zavraždil a dvanáctileté děvče čtyři měsíce držel ve svém domě, kde ji mučil a znásilňoval na svém vlastním mučícím zařízení. Emanuela Balleye brutálně utloukl ve spánku a poté jeho ještě žijící tělo polil hořlavinou a zapálil v hájovně. Jeho dceru Renatu, 31 let, omráčil ve svém domě a uškrtil. Její tělo zakopal v pískovně nedaleko Sence.

Jak bylo uvedeno, není jisté kolik lidí zavraždil a oloupil při své převaděčské činnosti, protože při jeho zatčení ke kterému došlo na základě nálezu mrtvoly Renaty Balleové, bylo v jeho domě nalezeno mnoho zbraní a osobních věcí, šperků, kufrů dokladů osob apod. Do poslední chvíle zapíral i když dvanáctiletá dívka vylíčila jak ji mučil a znásilňoval. Nakonec se přiznal s tím, že chtěl dívku zabít spolu s její tetou, i svoji manželku a poté odejít přes hranice. Na základě zjištěných skutečností byl odsouzen a uvězněn. Ve vězení spáchal sebevraždu. Jeho hlava je uchována v Ústavu soudního lékařství v Plzni a mučící zařízení je vystaveno v Muzeu PČR v Praze.

Toto byl případ muže, který svým chováním a beztrestností klamal své okolí i lidi, kteří se k němu obraceli s prosbou o pomoc při odchodu z republiky a on jejich situace využil ve svůj prospěch. Byl odsouzen za pětinasobnou loupežnou vraždu, zhárství, napomáhání k ilegálnímu přechodu hranic, omezování osobní svobody, týrání svěřené osoby, podvody, krádeže, ohrožení mravní výchovy mládeže.^[19]

Krimi. případ č. 4

Miroslava Kukačková, nar. v listopadu 1927 byla v roce 2007 téměř jedenáct let ve výkonu trestu. Dvakrát rozvedená, čistý trestní rejstřík. Byla odsouzena ve svých téměř sedmdesáti letech za objednávku vraždy svého manžela v Německu, se kterým se seznámila přes inzerát a před svatbou na ni převedl budoucí manžel miliónové dědictví. Poté ho již nepotřebovala a najala si vraha který měl starého muže odstranit. To se stalo před jeho domem v Německu v roce 1998. M. Kukačková byla tento zločin v Německu prokázán a byla zde uvězněna na doživotí. Po třech letech požádala o přeložení do ČR, v naději, že zde jí může být udělena milost.

V současné době je uvězněna v Opavě v ženské věznici se zvýšenou ostrahou. Díky zdravotnímu stavu má mnoho úlev. Prý jí zde chybí svoboda a zvířata. Několikrát psala žádost o milost Václavu Klausovi, vždy však byla zamítnuta. V roce 2007 si

dopisovala s mladším mužem. Ve vězení měla třikrát infarkt a jednu mozkovou příhodu. Nechala se slyšet, že nechce zemřít ve vězení.^[20]

Tento případ ukazuje, že trest doživotí může být potrestáním, které splní svůj účel i když z finančního hlediska je toto zcela jistě velké zatížení státního rozpočtu.

V příloze této práce jsou uvedeny některé tabulky a grafy ve kterých jsou uvedeny data a hodnoty celkové kriminality a kriminality seniorů. Jsou zde také porovnávány některé kategorie trestných činů a sledována jejich vzrůstající či klesající hodnota a to jak v rámci posledních 10 let v ČR, tak porovnání celé ČR jako celku a počet z těchto případů spáchaných v hl. m. Praze. Jelikož se statistická data o kriminalitě seniorů tj. 60 let věku a výše, začala shromažďovat teprve od roku 2005, máme k dispozici nepříliš obsáhlý materiál, který toto časové období postihuje. Přičteme-li k tomu změny, kterými v tomto krátkém období prošla jak naše legislativa ČR tak i policie ČR, zjistíme, že docházelo k úpravám trestní normy až k současné podobě úplně nového trestního zákona a také měnící se rozdělení okresních ředitelství na krajská.

Dle mého názoru je ještě brzy „zvonic“ na poplach kvůli zvyšující se kriminalitě starších lidí. Samozřejmě je třeba počítat s latentní kriminalitou seniorů. Množství a druhy nezákonného jednání, kterého se nejen tito staří lidé dopouštějí nelze odhadnout. Také je třeba ve sledovaných statistikách počítat s objasněnými případy seniorů. V případě, že je pachatel neznámý, nelze určit a zařadit jedince či skupinu pachatelů do příslušné statistické kolonky. V rozsáhlé skupině neznámých pachatelů, jsou skryti jedinci různého věku, pohlaví, sociálního zařazení apod. Počítáme-li pro tento případ opět se statistikou, které ukazuje, že protiprávního jednání se dopouští lidé ve věku (dle statistiky policejního prezidia policie ČR), 18-59 let a to cca 75 % až 80 %, přičemž cca 75 % jsou muži, lze předpokládat, že se mezi neznámými pachateli nebude „schovávat“ velká skupina seniorů. Tuto domněnku by bylo však třeba verifikovat. Pokud by se toto povedlo, přišla by policie ČR o neznámé pachatele.

Zoubková, Ivana, 2002, uvádí, že kriminalita je podle věku nestejně rozložena, což je skutečnost která je známá již od prvních statistických analýz kriminality. Již tehdy se ukazovalo, že tento jev patří ke skupině mladých lidí.

3.3. Specifika a formy kriminality seniorů v ČR.

Kriminalita seniorů je v současné době sledovaný fenomén především v ekonomicky vyspělých zemích. Také Česká republika není v tomto ohledu výjimkou a v číslech hovořící statistiky ukazují na pomalu rostoucí kriminalitu ve všech věkových skupinách seniory nevyjímaje. Databáze policie České republiky ze které jsem shromažďoval potřebné údaje vede statistiku kriminality seniorů respektive rozdělení trestných činů dle věkových skupin seniorů podle skutkové podstaty, teprve od roku 2005. Do té doby nejsou k dispozici ukazatele ke sledování kriminality seniorů na rozdíl od vedení statistických údajů např. nezletilých a mladistvých, kteří jsou v naší zemi poměrně ostře sledovanou skupinou již od šedesátých let 20. stol.

Co se týče specifikace kriminality seniorů lze ji vyzorovat z protiprávních skutků, kterých se sami dopustili. Tyto jsou občas prezentovány v médiích. V souvislosti s tím uvádím odkazy v použitých pramenech této práce, na konkrétní protiprávní jednání, kterého se skutečně senioři dopustili a které byly uveřejněny v uvedených televizních stanicích. Jedná se o odkazy č. 1-9, s datem jejich vysílání. Je pravdou, že tyto reportáže jsou často tzv. bulvarizovány a přednášeny s cílem vzbudit emoce u diváka, což může mít za následek nesprávný pohled na věc. Např. dopravní nehody způsobené seniory při níž dojde ke zranění či úmrtí osoby, jsou v těchto reportážích uváděny způsobem, díky kterému si divák může vytvořit úsudek o celé skupině seniorů. Například ohledně jejich zdravotního stavu, nebo požití alkoholického nápoje, který může být v tom či onom případě u seniora důvodem vážné dopravní nehody.

V níže uvedené tabulce jsou pro tuto věkovou skupinu uvedeny trestné činy seniorů v ČR v roce 2009. Je to výběr těch nejčastějších trestných činů seniorů a v každé kategorii jsou započítáni stíhaní senioři spolu s dosud netrestanými seniory i seniory recidivisty. Tabulka je seřazena podle počtu stíhaných českých seniorů.

Tabulka počtu stíhaných seniorů v ČR s českým a cizím státním občanstvím za nejčastější konkrétní trestné činy za rok 2009.^[20]

TRESTNÉ ČINY SENIOŘI	MUŽI ČR	CIZINCI	ŽENY ČR	CIZINCI
Dopr. nehod. silniční-nedbalost.	1072	50	107	0
Ohrožení pod vl. náv. I., opilství	650	19	20	0
Úmyslné ublížení na zdraví	291	8	38	2
Úvěrový podvod	215	0	81	4
Krádeže v jiných objektech	214	0	10	0
Nebezpečné vyhrožování	160	4	12	0
Maření výkonu úředního rozhod.	120	10	5	4
Nedovolené ozbrojování	94	0	2	0
Podvod	87		52	0
Poškození cizí věci	49	0	13	0
Výtržnictví	48	4	4	0
Pohlavní zneužívání	34	3	0	0
Týrání osoby ve spol. obydlí	30	0	2	0
Ohrož.mrav. výchovy mlád. svádění k pohl. styku	27	0	10	0
Krádeže vloup. do ostat. objektů	21	1	2	0
Znásilnění	17	2	0	0
Vraždy	10	2	2	0
Ned. výr. a d. psych. l. a jedů	6	0	2	0

Jak se může na první pohled z tabulky zdát, nejčastější protiprávní činnost seniorů a seniorek jsou dopravní nehody z nedbalosti. Toto protiprávní jednání je podle statistik nejčastěji spáchané protiprávní jednání seniorů i ze strany cizinců na území ČR. Pokud se však sečtou majetkové trestné činy, je patrné, že nejčastější protiprávní jednání seniorů i seniorek je právě tato kategorie. Senioři jsou stíháni za 537 majetkových trestných činů, proti 145 za které jsou stíhány seniorky. To je více než v kategorii dopravních nehod z nedbalosti.

Je také zřejmé, že senioři se dopouštěli ve většině druhů trestné činnosti několikanásobně větší trestné činnosti než seniorky. Obecně lze tedy konstatovat, že trestná činnost seniorů je specifická především pro mužskou populaci. V některých trestních skutcích jako podvod, ohrožování mrav. výchovy mlád. svádění k pohl. styku, nedovolená výroba a držení látek a jedů je patrný menší rozdíl v počtu skutků

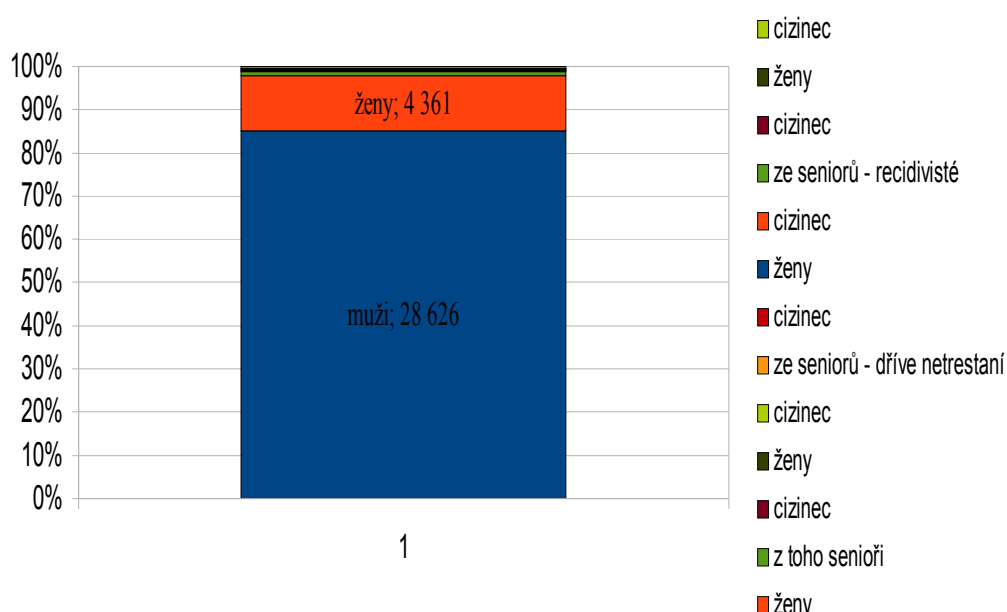
spáchaných seniory a seniorkami, než u ostatních trestných činů.

Jako další co do četnosti jsou trestné činy seniorů pod vlivem návykové látky, opilství. Seniorky však páchají na druhém místě nejčastěji úvěrové podvody a jak je patrné, také cizinci se tohoto trestného činu dopouští nejčastěji hned po dopr. nehodách. Senioři cizinci jsou dále nejčastěji stíháni na našem území za protiprávní jednání spojené s požíváním návykových látek, opilstvím a maření úředního rozhodnutí.

Další trestná činnost seniorů je v tabulce uvedena úmyslné ublížení na zdraví což řadíme mezi násilnou trestnou činnost.

Nejčastější formou kriminality seniorů je tedy dle statistik majetková trestná činnost. Na celkový počet této trestné činnosti má však majetková trestná činnost seniorů minimální vliv. viz graf Celkové majetkové trestné činnosti.

Celková majetková trestné činnosti v ČR r. 2009

Modrý a červený sloupec ukazuje na celkovou majetkovou kriminalitu mužů a žen v ČR r.2009. U **mužů je 85%** podílu a **žen 13%** podílu. Celkem tedy 98% celkového počtu stíhaných osob. **Zbytek tedy 2% podílu se dělí mezi seniory doposud netrestané, již trestané a recidivisty. Tyto tři kategorie jsou ovšem zastupují jak muži tak ženy a cizinci i cizinky. Z celkového počtu jsou tedy dvě procento velice málo.**

Pojmem *majetková trestná činnost*, které se senioři a seniorky dopouštějí je myšleno:

Krádeže vloupáním do obchodu, Kr. vl. do restaurací a hostinců, Kr. vl. do pokl. a panc. skříní, Krádeže vloupáním do bytů, Kr. vl. do rodinných domků, Krádeže kapesní, Krádeže při pohlavním styku, Krádeže jiné na osobách, Krádeže mezi zaměst. na prac., Krádeže mot. voz., Krádeže věci z automobilů, Krádeže jízdních kol, Krádeže domácího zvířectva, Krádeže v jiných objektech, Podvod, Zpronevěra, Neoprávněné užívání cizí věci, Poškození cizí věci, Ostatní majetkové trestné činy, atd.

Jak z grafu č. 11 v příloze vyplývá tak páchaní celkové kriminality je i podle jednotlivých krajů „parketou“ mladší generace tzn. osob ve věku 30-39 let nejčastěji a dále 20-29 let. Nejméně ji zde zastupují osoby ve věku 15-17 let. Jak je patrné osoby 50 více let se dopustili trestné činnosti více než osoby 15-19 let a to v Praze, StČ, JM a SM kraji. V kraji ZČ, SČ a VČ byla trestná činnost seniorů odhalena jako druhá nejmenší. Z toho lze usoudit, že zvýšená kriminalita seniorů je výsadou hlavně JM a SM kraje, kde je dle grafu č. 11, také nejvyšší v ČR v r. 2009.

Podívejme se tedy na zastoupení nejčastějších trestných skutků v těchto dvou krajích, které jsou vyznačeny v tabulce. Jihomoravský (JM), severomoravský (SM).

TRESTNÉ ČINY SENIOŘI	SENIOŘI		CIZINCI		ŽENY		CIZINCI	
	JM	SM	JM	SM	JM	SM	JM	SM
Dopr. nehod. silniční. nedbalost	170	218	14	4	16	23	0	0
Ohrožení pod vl. n.l. opilství	152	93	2	2	6	6	0	0
Úvěrový podvod	41	38	0	0	8	10	0	2
Úmyslné ublížení na zdraví	28	59	0	0	8	8	0	0

Toto je výběr těch nejčastějších trestných činů spáchaných v r. 2009 v JM a SM kraji. Z tabulky je patrný rozdíl jak mezi jednotlivými skutky v krajích a také podíl cizinců na nich. Ten je výraznější právě v JM kraji. Větší podíl mají např. ženy seniorky v SM kraji v dopravních nehodách a úvěrových podvodech.

Lze konstatovat, že každý z těchto dvou krajů s největším počtem stíhaných seniorů v ČR má svoje specifika trestné činnosti. SM kraj má větší počet silničních dopravních nehod z nedbalosti a úmyslného ublížení na zdraví. Oproti tomu JM kraj má více trestných skutků pod vlivem návykové látky a jen o málo více úvěrových podvodů.

V těch není mimořádný rozdíl, takže je lze považovat za vyrovnaný.

Ohledně dopravních nehod, které zavinili senioři z nedbalosti existuje zpracována statistika na intranetových stránkách PČR ze které je patrný počet DN podle věku řidiče viníka. Tyto byly zpracovány 7.7.2009 a za kterých jsem vyhodnotil data 10.4.2010.

**Výňatek s tabulky „Přehled dopravních nehod podle věku řidiče (viníka) „
r. 2009^[21]**

VĚK ŘIDIČŮ	ČR	PRAHA
<i>60 – 70 let a výše</i>	4841 tj. 7,2 % z 67222	949 tj. 6,3 % z 14905
<i>30 – 39 let</i>	14255 tj. 21,21 % z 67222	3197 tj. 21,45 % z 14905

Ve všech krajích ČR se drží dle statistiky průměr dopravních nehod zaviněných seniory v hodnotách 1,72 % - 3,62 %. V Praze je tento počet hodnocen 1,30 % - 3,6 % z celkového počtu zde způsobených dopravních nehod seniory. Je to tedy ve velmi podobných hodnotách jako je celorepublikový průměr. Nevyšší průměr DN je ve věkové skupině 30 – 39 let. Bylo by zajímavé porovnat tyto statistiky s např. daty které uvádí následky DN seniorů, jako jsou úmrtí, výše škody apod. Takováto statistika však není k dispozici. Alespoň se mi ji nepodařilo zjistit v žádné z databází ze kterých jsem čerpal ostatní data uvedená v této práci.

4. Výkon trestu seniorů

4. 1. Udílení trestu v ČR, zákonné normy, podmínky výkonu trestu

Připomínej bratřím, ať respektují své státní zřízení a
ať jsou ochotni ke každé obecně prospěšné práci.

List apoštola Pavla Titovi 3,1^[24]

Už nejméně 3747 let používá lidstvo svým způsobem základní principy vyšetřování a procesu trestního stíhání, viz. Chammurapiho zákoník (1791-1749 př. Kr.)
[24]

Trestní stíhání a trest je velkým zásahem do práv a svobod občana. Ústavní pořádek ČR proto věnuje tomuto zásahu velkou pozornost. Stát si je vědom své odpovědnosti a toho, že nesmí dopustit, aby se v souvislosti s projednáváním trestného činu stala křivda ať na straně oběti či pachatele, článek Ústavy č. 96: „*Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.*“

Také v Listině základních práv a svobod je kladena odpovědnost na státní orgány a to v ustanovení 2. odstavce 8: „*Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.*“ Dále článek 10 Listiny: „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho dobré jméno.*“^[24]

Po roce 1990 započalo vězeňství v ČR procházet významnými změnami a to spolu se změnami v trestním právu. V poslední době je vyvíjena snaha uplatňovat různé alternativní tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody. Např. trest veřejně prospěšných prací. Trest jako sankce za protiprávní jednání je poslední variantou represe státu vůči jiným subjektům, avšak stále má své místo ve společnosti a nejspíše i nadále mít bude. V případech závažného protiprávního jednání je nenahraditelným prostředkem pro ochranu společnosti.^[22]

V ČR se po dlouhodobé přípravě je nahrazen trestní zákon č. 140/1961 Sb., který byl mnohokrát novelizován, novou formou trestního zákona č. 40/2009. Sb.

Podle tohoto zákona se v ČR ukládají rozhodnutím soudu tresty. Tresty se ukládají za protiprávní jednání, a jsou v každém případě zásahem do osobní integrity každého

odsouzeného. Je tedy jedno zda je trestán mladistvý, dospělý či senior, a to jak muž tak i žena. Je třeba si uvědomit, že je to nástroj, kterým se společnost brání před takovýmito jednáním a měl by mít jak formu prevence tak formu nápravnou odsouzeného pachatele. Ovšem i ve vězení nebo při výkonu alternativního trestu má odsouzený mimo své povinnosti také svá práva. Povinnosti jsou určeny např. v trestním řádu, norem určujících chod věznic a ostatních zařízení kam jsou umisťovány osoby z rozhodnutí soudu např. ochranné léčení a ochranná výchova. Výkon vazby obviněného se řídí zákonem č. 293/1993 Sb., vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 109/1994, kterou se vydává Řád výkonu vazby apod.

Co se týče udílení a výše trestu v ČR, řeší toto trestní zákon č. 40/2009 Sb., a to v těchto ustanovení.

§ 37

Obecné ustanovení pro ukládání trestních sankcí

(1) *Trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona.*

(2) *Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.*

§ 38

Přiměřenost trestních sankcí

(1) *Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.*

(2) *Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.*

(3) *Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.*

O výši a druhu trestu rozhoduje soud na základě trestního zákona a to dle ustanovení § 39. Senior je souzen za trestný čin jako kterýkoliv jiný obviněný či obžalovaný. Může se pouze přihlédnout k jeho aktuálnímu zdravotnímu stavu. Pokud by

stav souzené osoby byt natolik špatný, že by vylučoval absolvování výkonu trestu, tak tento trest nastoupí jakmile to jeho zdravotní stav dovolí.

§ 39

Stanovení druhu a výměry trestu

(1) Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy; dále přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele. Toto je pouze první odst. TZ

V rozsudku se stanoví jaký trest je udělen, v jakém typu věznice jej odsouzený vykoná a v jaké délce. U seniorů je možno vzhledem k vysokému věku, kdy mají nastoupit k výkonu trestu jejich umístění do speciálních oddělení, která jsou ovšem jak je níže uvedeno jen v některých věznicích a v případě naplnění jejich kapacity se odsouzený umístí na co možná nejvhodnější místo vzhledem k jeho stavu.

Výkon trestu odnětí svobody u odsouzených seniorů

Na základě **zákona č. 169/1999 Sb. § 7**, o výkonu trestu odnětí svobody se vždy umísťují oddělení odsouzení muži a ženy. Zákon dále umožňuje odděleně umísťovat mladistvé odsouzené od dospělých, recidivisty od poprvé trestaných, odsouzené za úmyslně spáchané trestné činy od nedbalostních, odsouzené s poruchami chování, odsouzené s uloženým ochranným léčením. Vězeňská služba se dle možností (především finančních a kapacitních) krom toho snaží o užší diferenciaci dalších skupin odsouzených. Jednotlivé specifické skupiny odsouzených se obecně řídí jak **zákonem o výkonu trestu odnětí, tak řádem o výkonu trestu odnětí svobody**. Obecná ustanovení se však užijí pouze tehdy, nejsou-li k dispozici zvláštní ustanovení pro tu

kterou kategorii odsouzených. Tato speciální ustanovení zohledňují konkrétní zvláštnosti, zejména psychické, fyziologické, **věkové**, tělesný apod.

Trvale pracovní nezařaditelní

Trvale pracovní nezařaditelní jsou **odsouzení starší 65 let** (pokud nepožádají o zařazení do práce), plně invalidní odsouzení nebo ti, jejichž zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení, tzn. dle lékařem stanovené zdravotní klasifikace jsou trvale práce neschopni jakékoliv soustavné pracovní činnosti (zdravotní klasifikace „F“). *Tito odsouzení se umisťují do zvláštních věznic nebo oddělení.*

Účelem specializovaných oddělení pro pracovní nezařaditelné je diferencované zacházení s odsouzenými s ohledem na jejich věkové a zdravotní zvláštnosti. Také zde se uplatňuje individuální přístup k potřebám a zvláštnostem odsouzených. Jsou přizpůsobeny programy zacházení, denní program a může být zvýšen požadavek na lékařské zabezpečení, atpod. Při umístění odsouzeného se zvažují okolnosti např. blízkost rodiny, typ věznice apod. ^[27]

„Výkon trestu odnětí svobody u důchodců a invalidů se postupuje do zvláštních věznic nebo oddělení. Důchodcům je poskytováno sociální kapesné. Také u těchto osob se používá vnější a vnitřní diferenciacce, aby spolu nepřicházeli do styku více a méně narušení. Zřizují se k tomu zvláštní oddělení. Se souhlasem lékaře mohou být tyto osoby zařazeni do práce.“ ^[24]

Výkon trestu odnětí svobody řeší zákon č. 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999

„o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.“ Zde je v níže uvedených ustanoveních zkráceně uvedeno:

Díl 5

Výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných

§ 69

(1) *Odsouzeným trvale pracovní nezařaditelným je odsouzený,*

- a) *který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce,*
- b) *který byl uznán plně invalidním, nebo*
- c) *jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.*

(2) *Trvale pracovní nezařaditelným odsouzeným lze ukládat jen takové kázeňské tresty, které lze jinak uložit mladistvým.*

Věznice kde se mohou umisťovat mimo jiné také trvale pracovní nezařaditelní odsouzení jsou tyto:

Věznice Karviná (okresní město Karviná) Kapacita činí 187 míst.

Věznice Pardubice (krajské město Pardubice) Kapacita činí 636 míst.

Věznice Světlá nad Sázavou (Světlá nad Sázavou, okres Havlíčkův Brod)

Důvody pracovní trvale nezařaditelného odsouzeného mohou být dle zákona mimo jiné právě kvůli **věku (důchodový)**.

V současné době z celkového počtu odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody představují trvale pracovní nezařaditelní 2,5 %.^[25]

Ze statistických údajů uvedených v této práci v **příloze č. 4** je zřejmé, že věková skupina 65 let a výše ve výkonu trestu i kdyby se teoreticky ze všech obviněných v tomto grafu stali odsouzení, je pouze minoritní. Při svém zaměstnání u Policie České republiky jsem několikrát navštívil zařízení pro výkon vazby a trestu v Praze Ruzyni.

V **příloze č. 5** je tabulka obviněných a odsouzených ve všech věznicích uveřejněná ve statistické ročence Vězeňské služby České republiky 2009.^[26]

Další statistický údaj ke kriminalitě seniorů je Příloha č. 7/1 k č.j.: VS 179/2010-01/Všeob./400, který pojednává o stavu vězňených osob ve Vazební věznici Praha – Ruzyně za rok 2009, která je uveřejněna na <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-ruzyne-90/>

**Vývoj stavu vězňených osob (vývoj trestu a vazby, rozdělení podle pohlaví a podle věku)
ve věznici Praha Ruzyně**

<i>Stav k 31.12.2009 </i>				
Věk obviněných	Muži	Ženy	Celkem	%
od 16 do 17 roků	2	0	2	0,77%
od 17 do 18 roků	1	0	1	0,39%
od 18 do 21 roků	14	0	14	5,41%
od 21 do 25 roků	30	1	31	11,97%
od 25 do 30 roků	30	3	33	12,74%
od 30 do 40 roků	90	6	96	37,07%
od 40 do 50 roků	59	4	63	24,32%
od 50 do 60 roků	13	2	15	5,79%
od 60 do 70 roků	4	0	4	1,54%
nad 70 roků	0	0	0	0,00%
Celkem	243	16	259	100,00%
<i>Stav k 31.12.2009</i>				
Věk odsouzených	Muži	Ženy	Celkem	%
od 16 do 17 roků	0	0	0	0,00%
od 17 do 18 roků	0	0	0	0,00%
od 18 do 21 roků	7	1	8	1,97%
od 21 do 25 roků	32	5	37	9,09%
od 25 do 30 roků	50	6	56	13,76%
od 30 do 40 roků	122	29	151	37,10%
od 40 do 50 roků	56	19	75	18,43%
od 50 do 60 roků	44	9	53	13,02%
od 60 do 70 roků	26	1	27	6,63%
nad 70 roků	0	0	0	0,00%
Celkem	337	70	407	100,00%

V této věznici jsou drženi jak bylo již uvedeno také senioři. Pokud je to možné jsou v celách se stejně starými vězni. Obecně se ve všech typech věznic dbá na diferenciaci odsouzených či obviněných dle pohlaví, nebezpečnosti, dle věku a dalších bodů které jsou uvedeny v z. č. 169/1999 Sb. Dle této normy se řídí i celý pobyt vězňených osob.

Tyto podmínky se vztahují na všechny osoby tedy i seniory. U této věkově specifické skupiny osob, je možné uplatnit řadu úlev především kvůli jejich možnému špatnému zdravotnímu stavu.

Závěrem bych shrnul, že senioři vazebně stíhaní či ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou bráni jako specifická skupin vězňů, s přihlédnutím na konkrétní okolnosti jako jsou zdravotní stav, nebezpečnost spáchaného trestného činu atd. Pokud je to technicky možné jsou starší 65 let jak muži tak ženy, umístováni odděleně od ostatních

vězňů. Dále se mohou senioři dělit podle závažnosti spáchaného trestního činu v různých typech věznic a to s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Senior stejně jako ostatní odsouzení může být přeřazen do věznice s mírnějším režimem a to dle trestního zákona. Jsou však také podmínky kdy nelze přeřadit do mírnějšího trestu a to např. když je odsouzen k trestu doživotí ve věznici se zvýšenou ostrahou a dalších podmínek stanovených zákonem. U těchto starších osob může však dojít k tzv. přemístění to znamená eskortování buďto dočasné kvůli např. zdravotním komplikacím, nebo trvalé a to kvůli lepším podmínkám resocializace odsouzeného.

V ČR bylo dle statistik čsú a vězeňské správy v r. 2009

Obviněno 1,06% osob ve věku **60-70 let** a **0,17%** osob **nad 70 let**.

Odsouzeno 1,53% osob ve věku **60-70 let** a **0,09%** osob **nad 70 let**.

Dle těchto statistik připadá nejvyšší procentuální část obviněných a odsouzených ke skupině osob ve věku 30-40 let a to v průměru cca 35 % z celkového počtu osob. Z toho lze usoudit, že i když z mnoha zemí světa přichází varování o stárnutí populace a ne jinak je tomu i v ČR. Z grafu o naději dožití a úmrtnosti uvedených v kapitole Klasifikace stáří, je také patrné zvýšení starších osob v populaci. Nicméně v kapitole 3.2.Kriminalita seniorů v ČR v minulosti a současnosti statistické hodnoty ukazují od roku 1990 mírný nárůst, tento je zjevný ve všech věkových skupinách.

Díky tomu vyvstává otázka zda problém zvyšující se kriminality seniorů, ale i ostatních skupin, není problémem celospolečenským v rovině ČR a jako takový je třeba jej řešit. Ne jednotlivé věkové skupiny či generace, ale změnit celkový systém který by nedal příležitost vzniku kriminality v takovém rozsahu a stále rostoucí, představoval pro naši společnost velmi palčivý problém.

4. 2. Penitenciární a postpenitenciární péče osob

Penitenciární péče- sociální péče o osobu ve výkonu trestu nebo jiné soudní sankce.

Postpenitenciární péče- soc. péče o osobu po výkonu trestu nebo jiné soudní sankce.

Před rokem 1990 spočívala spolupráce sociálních pracovníků tehdejších nápravně výchovných ústavů se sociálními kurátory především ve výměně informací

o propuštěném odsouzeném. S tím se vedl pohovor před jeho propuštěním, avšak organizovaný program pro co nejméně bezproblémový přechod z výkonu trestu do společnosti u dospělých pachatelů prakticky neexistoval. V důsledku zkušenosti s postpenitenciární péčí se vytvořila tzv. kontinuální sociální péče. Ta se provádí spolu s postpenitenciární péčí a zabývá se hlavně sociální péčí o pachatele trestných činů. Jejím cílem je navodit vzájemný socioterapeutický vztah sociálního pracovníka s klientem, kterým může být osoba v jakékoliv části trestního řízení a to jak ve vazbě tak i na svobodě. Je zde snaha posílit nebo vytvořit pozitivní vazbu na okolí jedince v trestním řízení, aby se nedostal do sociální izolace.^[28]

Postpenitenciární péče je zvláštním druhem sociální péče, která byla poskytována v samém začátku jen osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, z ochranného léčení a z ochranné výchovy (u mladistvých). V současnosti již je postpenitenciární péče rozšířena o tzv. včasnou pomoc – např. sociální péči již ve fázi trestního řízení u obviněné osoby a to z důvodu maximální přípravy na dobu po propuštění z výkonu trestu.^[28]

V současnosti je v rámci postpenitenciární péče odsouzeným poskytována pomoc při hledání pracovního zařazení, pomoc při zprostředkování ubytování, finanční podpora, pomoc při začlenění do sociálního prostředí a sociálně výchovné a poradenské působení ve věcech sociálněprávních.

U seniorů, kteří byli propuštěni z výkonu trestu může být problém v jejich vysokém věku, kdy nemohou sehnat zaměstnání, musejí si vyřizovat sociální dávky na které mají ze zákon nárok. To se také může ukázat jako problém, protože pokud má takovýto člověk zdravotní problémy, které mu nedovolí samostatně se pohybovat, je odkázán na péči sociálních institucí. Tyto jsou v mnoha případech kapacitně vytížené. Např. domovy důchodců. Mohou nastat případy, kdy rodina odmítne přijmout propuštěného seniora a ten je opět nucen vyhledat sociální zázemí, kde se může ubytovat. Ze svého zaměstnání mám zkušenost, že tito lidé často končí na ulici jako tzv. bezdomovci, protože se jich zřekli jejich děti a oni nemají či nechtějí hledat jinou pomoc. Začnou konzumovat v důsledku své psychické deprivace alkoholu, který se stane brzy jejich závislostí. Poté je již možnost návratu do společnosti velmi malá.

Na tyto situace také postpenitenciární péče pamatuje a jak bylo výše uvedeno, lidé kteří nastupují do výkonu trestu či jiné soudní sankce, např. ochranným léčením,

ochranou výchovou a po celou dobu jeho trvání, jsou informováni o svých možnostech a průběhu trestu, jsou připravovány na stav kdy budou propuštěni. Odsouzení jimž je třeba výrazně pomáhat při vytváření podmínek pro návrat do „civilu“ např. **senioři**, tělesně postižení apod., mohou zhruba tři až šest měsíců před propuštěním projít přes tzv. výstupní oddělení kde se těmto odsouzeným věnuje sociální kurátor který zde pomáhá těmto osobám překonat těžkosti a problémy plynoucí z jejich propuštění na svobodu. ^[28]

Je tedy zřejmé, že tato sociální péče, může být účinná pouze v případě, kdy jedinec tuto pomoc chce přijmout a aktivně se na ni podílí. Opět ze své zkušenosti mohu uvést, že přístup některých seniorů, převážně pak žijících na ulici je spíše rezignující až apatický. Tito lidé se kterými jsem měl možnost hovořit a přiznali, že v minulosti absolvovali výkon trestu ať u nás nebo např. na Slovensku, působili dojmem smíření se současným stavem na okraji společnosti a neměli vůli na tom cokoliv měnit. Jejich svět je a bude ulice a tak to dle jejich slov zůstane pokud, a teď cituji jejich slova, doslova „nechcípnu.“

5. Prevence

5. 1. Prevence kriminality seniorů

Prevence kriminality seniorů lze rozdělit podle druhů trestné činnosti. Pokud tedy bereme jako fakt, že jedno z nejčastějších protiprávního jednání je ze strany seniorů při páchání dopravních nehod začněme tedy tímto druhem protiprávního jednání.

Dopravní nehody patří u seniorů mezi velmi časté protiprávní jednání. Mnohdy si však člověk sám nechce připustit, že obtíže souvisí s věkem. Nezbytné zde jsou již zmiňované lékařské prohlídky. První a základní povinností tedy je absolvovat lékařské prohlídky v souvislosti s dosažením věku šedesát, pětadesát a osmašedesát let. Poté je prohlídka nutná každé dva roky. Pokud řidič senior nemá tuto lékařskou prohlídku, hrozí mu ztráta pěti bodů a pokuta až deseti tisíc Kč, ve správním řízení, dále zákaz činnosti od šesti měsíců až po jeden rok. Co se tedy dopravní nehodovosti týče, hlavní roli zde může sehrát zdravotní stav osoby. Prozatím nejsou statisticky zaznamenány příčiny nehod u seniorů. Např. nelze určit kolik nehod senioři spáchali pod vlivem alkoholu.

Násilné trestné činy seniorů v obecné rovině bez jejich konkrétního rozdělení a jejich prevence je poměrně rozsáhlé téma, neboť jak ze zjištěných dat, kde je často rozlišováno trestné činy netrestaných a recidivních seniorů a seniorek, museli bychom se zabývat motivy jejich jednání, které budou rozlišné u dosud netrestaných seniorů a jiné u recidivistů. U recidivní skupiny seniorů bychom mohli nejspíše použít různé teorie ze sociologie deviantního chování jako vnitřní a vnější kontrolu, druhy pohledů na toto chování (absolutistický, morální, medicínský atd.) Teorie sociálních deviací, biologická, psychologická a sociologická. K této široké oblasti navazuje také rozsáhlá oblast prevence, která by měla začínat již v dětství jedince a po dobu dospívání, kdy na něj působí mnohem silněji vlivy, kterým je vystaven. Ty mohou být pozitivní či negativní.

Pokud tato prevence selže a jedinec se dopouští protiprávního jednání opakovaně až do dospělého věku, mezitím je opakovaně vězněn a propouštěn na svobodu. Pak tento jedinec je v dnešní době v každém stadiu podroben postpenitenciární péči, které se účastní jak státní instituce (např. Probační a mediační služba, úřady práce), tak

občanské, církevní a charitativní organizace poskytující jednak materiální a poradenskou pomoc (např. Český červený kříž, Podané ruce).

Recidivní senioři obecně jsou skupina, ve které se prevence obtížně prosazuje. Tito lidé se podle motta: „starého psa novým kouskům nenaučíš,“ jen těžko resocializují a prevence je zde pouze z jejich strany spíše trpěným vyslechnutím si např. sociálního pracovníka.

Oproti tomu skupina doposud netrestaných seniorů či jednou trestaných za protiprávní jednání, se tohoto jednání dopustí v důsledku zkratovitého jednání – násilná trestná činnost např. (týrání mezi manželi a následné zabití jednoho z nich), majetková trestná činnost (momentální špatná fin. situace), fyzické napadání (sousedské spory) atd. Zde může jako prevence posloužit udělení sankce pověřeným orgánem. Pokud je tato sankce dostatečná může mít na jedince preventivní vliv a ten se již takového jednání nedopustí. Např. kvůli veřejnému mínění o jeho osobě v jeho bydlišti, na pracovišti apod. Pokud se jednání přesto opakuje i několikrát po potrestání hovoříme o recidivě. Toto jsem již zmínil výše.

Shrnutí

Co se kriminality seniorů týče je zde rozdíl mezi prvopachateli, pachateli a recidivními pachateli. Většinou se liší formou a druhy spáchané trestné činnosti. Proto i prevence v této věkové kohortě je třeba rozdělit dle těchto parametrů. V případech recidivistů seniorů je prevence málo účinná a to ve formě odnětím svobody a výkonem trestu. Z praxe je patrné, že tito lidé se jen těžko resocializují. Oproti tomu, i menší sankce jakou je pokuta udělena za krádež v obchodě, může stačit k tomu, aby si jedinec uvědomil toto „šlápnutí vedle“ a ze strachu ztráty svého společenského postavení toto jednání nebude již opakovat. Prevenci je třeba praktikovat v rodině, aby děti v útlém věku získali představu o tom co je a není ve společnosti povoleno a jaký trest může následovat za porušení těchto norem. Rodina dle mého mínění v tomto hraje nejdůležitější roli.

Závěr

Na závěr této bakalářské práce bych shrnul práci do krátkého celku. Z dochovaných historických pramenů, kam až sahají objevené nejstarší písemné záznamy je patrné, že porušování norem stanovených společností, provází lidstvo po tisíciletí. Z toho lze usoudit, jak se v tomto ohledu chovali naši předkové ještě v dobách kdy neznali písmo a nemohli tudíž zaznamenávat události a jejich řešení, které přinášeli porušení z počátku nepsaných pravidel. S rozvojem civilizace se právo zdokonalovalo až do dnešní podoby. V České republice je právní systém na úrovni, kdy jsou přesně nastaveny pravidla v naší společnosti, určeny orgány které dohlíží na jejich dodržování a v případech jejich porušení činí nápravu.

V dnešní době, která se vyznačuje širokou škálou kriminality, velký rozmach zaznamenala především hospodářské trestná činnost a s rozvojem pozemní dopravy také trestná činnost na úseku dopravních nehod. Statistiky, které vedou různá ministerstva ČR nám vypovídají o stavu kriminality v České republice. Tyto statistiky se diferencují na mnoho statistických skupin např. kriminalitu dětí a její druhy, mládeže, dospělých a také seniorů. Seniori nejsou tak dlouhodobě sledovaná skupina pachatelů jako např. děti a mládež, která se sleduje již o šedesátých let 20. stol. Seniori jsou statisticky poměrně „čerstvá“ skupina, která je podle dostupných statistik sledována přibližně od roku 1990.

S nárůstem seniorské populace, který je zaznamenán v současné době téměř po celém světě a také v souvislosti s nižší porodností, je viditelný nárůst kriminality této věkové skupiny od 60 let výše. Dle mého názoru a zpracování statistik z dostupných zdrojů, však musím konstatovat, že tato kriminalita byt' má dle těchto statistik mírně vzrůstající tendenci, hluboce zaostává za kriminalitou ostatních věkových skupin. Nejpočetnější věková skupina páchající trestnou činností je mezi 30-40 let o čemž hovoří i data porovnávající počet uvězněných osob v České republice v příloze této práce. Počet odsouzených seniorů je od cca 1,2 % do 1,6 % z celkové spáchané trestné činnosti. Je velice nepravděpodobné, že by se tato čísla v relativně krátkém časovém horizontu dramaticky navýšila tak, aby bylo možno hovořit o opravdu rozsáhlé kriminalitě seniorů. I když se tato specifická věková skupina dopouští trestné činnosti, tak v ČR se podle procentuálního zastoupení se jedná především o zavinění dopravních nehod z nedbalosti v automobilové dopravě. V roce 2009 to bylo v ČR 7,2 % všech dopravních nehod, což je nejvyšší procentuální zastoupení seniorů ne trestné činnosti.

Jako další druh trestné činnosti, která se však často váže na tyto dopravní nehody je ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství. Poté teprve následuje další trestné činy jako jsou, Úmyslné ublížení na zdraví, Úvěrový podvod, Krádeže v jiných objektech, Nebezpečné vyhrožování, Maření výkonu úředního rozhodnutí, Nedovolené ozbrojování, Podvod, a další. Toto je zpracováno v tabulce na str. 37, této práce. Kriminalita seniorů a její druhy se také liší v jednotlivých krajích viz. graf v příloze č. 5. V tomto grafu je však zpracována věková skupina 50 let a výše, kdežto v ostatních datech zde hovoříme o seniorech 60 let a výše. Tímto se může zdát, že tento graf vykazuje dramatický nárůst kriminality seniorů v některých krajích ČR.

Faktem však je, že kriminalita seniorů opravdu existuje. Její výše není nikterak závratná, ale celospolečenský dopad v nazírání na tuto věkovou skupinu může mít do budoucna a to především díky bulvarizaci v médiích, negativní dopad. Je třeba také si uvědomit, že již v trestním řízení, je třeba počítat s možným špatným zdravotním stavem pachatelů a také při výkonu trestu uloženým soudem, může dojít ke zdravotním komplikacím. Na toto je Vězeňská služba ČR dle svých tvrzení připravena. V dnešní době je např. ve výkonu trestu odnětí svobody tato věková skupina řazena mezi trvale pracovní nezařaditelné vězně a zpravidla se umísťuje s podobně zařazenými mladšími vězni zvláště od ostatních odsouzených, z důvodu právě zmíněné zdravotní péče o tyto osoby. V penitenciární a postpenitenciární péči, je s nimi počítáno pro snazší začlenění po výkonu trestu do společnosti.

Senioři mohou páchat trestnou činnost je prvopachatelé nebo opakovaně či v recidivě. Vzhledem ke stáří neboli kalendářnímu věku jedince, a to muže či ženy, dochází ke změnám, které se projevují ve fyzickém i psychickém zdraví. To souvisí především s dopravními nehodami, které tito lidé ročně zaviní. Je u nich snižená schopnost a rychlost reakce, mnohdy špatný zrak, či sluch. Toto mohou být okolnosti které mají vliv na počet dopravních nehod, které tato skupina osob zaviní. Co se týče ostatní trestné činnosti, u té jsou motivy různé stejně jako u ostatních věkových skupin. Záleží zde na mnoha okolnostech např. fyzické napadání je často následek většího množství alkoholu. Časté motivy násilné trestné činnosti jsou spory, často rodinné, které mohou končit fyzickým násilím jedné strany vůči druhé, či navzájem. Často se také jedná o finanční spory. Osobně jsem byl přítomen i u takovýchto případů.

Resumé

V první kapitole se zabývám pojem stáří a jeho členěním na biologické, kalendářní a sociální, kdy biologický věk určuje fyzický stav člověka podle biologického nebo také funkční věk, poukazuje na objektivní stav fyzického vývoje či degenerace jedince. Obecně je tento pojem užíván poměrně volně k vyjádření celkového stavu organismu.

Další věk je kalendářní nebo také **chronologický**. Počítá se tedy pro přesné určení času který člověk již pobývá na této zemi. Slouží jednoduše k orientaci v čase s přesně stanovenou proměnnou.

Sociální věk značí, že člověk se chová ve společnosti podle zažitých pravidel a společnost očekává u každého jedince chování přiměřenému určitému biologickému či chronologickému věku. Například dítě se chová umíněně, dospívající má období vzdoru, dospělý si práci získává finanční prostředky a zakládá rodinu, starý člověk se bude chovat klidně a spořádaně, má nárok na odpočinek a důchod apod. V tomto případě však jde často o tzv. „stereotypy,“ které se váží k činnostem, které nejsou založeny na přímých a určitých znalostech, ale na obrazech, které si člověk sám vytvoří nebo které mu byly vštípeny. Určení kategorií věků výše uvedených je velice individuální u každého člověka a závisí na mnoha okolnostech a předpokladech na které každý reaguje individuálně. V těchto kapitolách jsou uvedeny grafy naděje dožití a grafy úmrtnosti v ČR.

V druhé kapitole je popsána charakteristika stárnutí. Zde jsou v první podkapitole uvedeny některé konkrétní změny, které toto životní období provází a to v rovině duševní a tělesné. Je zde uvedena návaznost s protiprávním jednáním seniorů se stárnutím a to v případě dopravních nehod, majetkové a další trestné činnosti.

V podkategorii senior vysvětluji tento pojem na základě podobnosti slov v ostatních jazycích, či vzniku nových slov, nebo přejatých. Je zde zmíněna teorie sociálního konstruktivismu, která uvádí, že pojmy jsou konstruovány v řečové komunikaci mezi lidmi. Na konci této podkapitoly je ukázka použití termínu senior v české legislativě a nejednotnost termínu, která by se dle mého názoru měla do budoucnosti odstranit.

V další kapitole se zabývám vlivem prostředí na páchaní protiprávní činnosti. Jsou

zde popsány statistiky kriminálního jednání ve vztahu k prostředí ve kterém se jedinec narodí a žije, vliv výchovy, apod. Uvádím také příklady z praxe policisty v Praze.

Ve třetí kapitole s tématem kriminalita a podkapitola obecně o kriminalitě, historie a současnost je uveden a vysvětlen pojem kriminalita. Je zde popsán problém kriminality jako sociálního masového jevu jež ohrožuje společnost. Uvádím zde odkazy jiných autorů v této problematice a také příklady z minulosti kriminality. Také je zde vysvětlen pojem trestný čin, přečin, zločin a přestupek.

V podkapitole kriminalita seniorů v ČR minulost a současnost je na úvod uveden graf odsouzených seniorů v ČR od roku 1190 do 2000. Je zde vysvětlen pojem odsouzený dle trestního řádu. Dále jsou zde grafy odsouzených dle věkových skupin v ČR od roku 2000 do 2008 s tabulkou a vysvětlivkami. V další části jsou popsány skutečné případy (kazuistiky) z minulosti i současnosti. V příloze práce jsou další grafy a tabulky které souvisí s počty obviněných a odsouzených seniorů v ČR a poukazují zde na mírně stoupající počty odsouzených a obviněných seniorů.

V podkapitole specifika a formy kriminality seniorů v ČR je vyzvednuta konkrétní trestná činnost, která je po vybrání těch nejčastějších trestných činů zpracována s počty seniorů a seniorek a také cizinců na našem území. Z tabulky je patrné nejčastější zdokumentované protiprávní jednání seniorů a to jsou dopravní nehody. Dále je zde graf majetkové trestné činnosti seniorů v porovnání s ostatními věkovými skupinami. Toto členění je zde ukázáno i z pohledu jednotlivých krajů.

V kapitole čtyři o výkonu trestů seniorů, udílení trestu v ČR, zákonné normy, podmínky výkonu trestu. Jsou zde uvedeny články na Ústavu ČR, LZPS a ve stručnosti popsány postupy v zahraničí v trestní legislativě a udílením trestů. Jsou zde citovány ustanovení z trestního zákona ČR v souvislosti s ukládáním trestů, jeho přiměřenosti, druhu a výměru, polehčující a přitěžující okolnosti. Podle zákona č. 169/1999 Sb. se zde vysvětluje odsouzení specifických skupin obviněných a jejich diferenciaci ve výkonu trestu dle pohlaví, věku, trestu apod. Také jsou v textu uvedeny věznice ve kterých tyto skupiny vězňů vykonávají svůj výkon trestu odnětí svobody. V příloze č. 4 je graf odsouzených ve věku 65 let a výše. Dále je zde zpracována tabulka vězněných osob ve věznici Praha Ruzyně za rok 2009.

V podkapitole penitenciární a postpenitenciární péče jsou vysvětleny tyto pojmy. Je zde popsán postup pracovníků této sociální péče v jednotlivých etapách trestního řízení s pachatelem trestného činu. S odkazy na jednotlivé autory je zde popsán postup resocializace vězňených osob.

V poslední kapitole Prevence jsou popsány možné postupy, které by mohly pomoci při snižování počtu trestné činnosti seniorů v ČR.

K tématu násilné trestné činnosti uvádím své osobní zkušenosti i zkušenosti často zpracované a v praxi potvrzené. Tím jsou náhlé okolnosti, díky kterým „sklouzne na šikmou plochu“ senior či seniorka a naopak neopakovatelní recidivisté senioři, u kterých již není téměř šance na resocializaci. Jako prevenci zde zmiňuji především působení rodiny na děti neboť z těch nakonec vyrostou dospělí a následně senioři, pachatelé protiprávního jednání.

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o kriminalitě seniorů v ČR. Začátek práce se týká stáří a stárnutí osob a členění jednotlivých etap věku. V charakteristice stárnutí jsou uvedeny duševní i fyzické změny spojené s touto životní etapou, dále je vysvětlen pojem senior a popsán vliv prostředí na páchaní kriminality seniorů s odkazem na jejich dětství a mládí. Kriminalita, její historie a současnost v ČR a spolu s tímto sociálně patologickým jevem, je popsán v následující kapitole. K tomu je popsána forma a specifika kriminality seniorů. Následuje výkon trestu v ČR jeho podmínky spolu s výší trestu. Na to navazuje penitenciární a postpenitenciární péče o osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Bakalářská práce je zakončena kapitolou o prevenci kriminality seniorů.

Annotation

The topic of this Bachelor thesis is criminality of senior citizens in the Czech Republic. The first part deals with the issue of age and ageing and presents the classification of individual life stages. The chapter on characteristics of ageing includes mental and physical changes associated with this life stage. Further the concept „senior“ is explained, and the impact of environment on performing an illegal act is described with reference to the childhood and juvenile age of seniors. The following chapter is concerned with criminality, its history, and the current state of this social-pathological phenomenon in the Czech Republic. The form and specificity of criminality committed by seniors is described in more details. Thereinafter the thesis deals with the execution of a punishment and its conditions in the Czech Republic, as well as with the level of punishment. The following action addresses the penal and postpenal care of persons sentenced to life imprisonment. The Bachelor thesis concludes with a chapter devoted to the prevention of criminality of seniors.

Klíčová slova: Stáří, kriminalita, senior, trest, výkon trestu, penitenciární a postpenitenciární péče, resocializace, prevence.

Key words: age, criminality, senior, punishment, execution of a punishment, penal and postpenal care, resocialization, prevention

Literatura a prameny

Použité právní předpisy:

- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).^[17]
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.^[29]
- Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 182/1991 Sb., ust. § 72

Použitá literatura:

- Bajcura, Lubomír. Práva vězně, od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999, s. 160, ISBN: 80-71-69-555-6.^[24]
- Dana, Klevetová a kol. Motivační prvky při práci se seniory. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 202. ISBN 978-80-247-2169-9.^[2]
- Gregor, Ota. Stárnout to je kumšt. 2. vyd. Praha: Olympia, 1990, s. 139. ISBN 80-7033-040-6.^[6]
- Hamilton, Stuart, Ian. Psychologie stárnutí. [Přel. Krejčí, J.] 1 vyd. Praha: Portál, 1994, s. 320. ISBN 80-7178-274-2.^[3]
- Holmerová, Iva a kol. Vybrané kapitoly z gerontologie. 2. doplněné vyd.: Česká alzheimerská spol., 2003. s 88. ISBN 80-86541-12-6.^[1]
- Hubík, Stanislav. Sociologie vědění. 1. vyd. Praha: Sociolog. nakladatelství. 1999. s. 224. ISBN 80-85850-58-3.^[10]
- Jilčík, Tomáš. Sociální patologie, úvod do studia. IMS, Brno. 2005^[13]
- Lašek, Jan. Kapitoly ze sociální psychologie I. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. s. 116. ISBN 80-7041-533-9.^[7]
- Múhlpacher, P. Sociální a postpenitenciární práce, Brno: IMS, 1999.^[28]
- Nedoma, Ivan. Aplikace metod sociální práce. IMS, Brno. 2004^[8]
- Novotný, Petr. Epidemie delikvence. 1. vyd. Liberec: Dialog. 2006. s. 64. ISBN: 80-86761-45-2.
- Pacovský, Vladimír. O stárnutí a stáří. 1. Vyd. Praha: Avicemum, 1990, s. 135. ISBN 80-201-0076-8.
- Petráčková, Věra a kol. Akademický slovník cizích slov. 1.vyd. Český Těšín: Fortuna, 1998, s. 684. ISBN 80-200-0607-9.^[9]

- Ročenka českého statistického úřadu 2008. 1. vyd. Scientia - pedagogické nakl. 2008/11. s. 796. ISBN: 978-80-250-1735-7. Autor: neuveden. ^[14]
- Slušný, Jaromír. Černá kniha českých bestiálních vrahů. 1. vyd. Praha: XYZ, 2006, s.204. ISBN:80-87021-06-1^[19]
- Šindelář, Vladimír. Zkažená krev. 1. vyd. Regia, 2007, s. 208, ISBN: 978-80-86367-71-2^[18]
- Vesecká, Renata, Chromý Jakub. Kriminalita, veřejnost a média.Praha: Linde, 2009, s. 124. ISBN: 978-80-7201-772-0. ^[14]
- Zavázalová, Helena a kol. Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001,s. 17/80. ISBN 80-246-0326-8.^[5]
- Zoubková, Ivana. Kontrola kriminality mládeže. 1.vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, Dobrá Voda u Pelhřimova. 2002, ISBN: 80-86473-08-2^[17]

Časopisy

- Čejková, Kateřina. Respekt, č. 39/2007. str. 24,25. článek, Důchod za mřížemi.^[20]
- Mentálně postižení pachatelé – podklady k diagnostice a zacházení se specifickou skupinou vězňených osob. Příloha časopisu Vězeňství č. 6/2005. s. 21-25^[27]

Internetové stránky:

- <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>, použito 30.3.2010.^[15]
- <http://czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/kapitola/0001-09-2009-2500>, použito 25.3.2010.^[16]
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etymologie/> , použito 25.3.2010. ^[11]
- <http://www.vscr.cz/veznice> použito 30.3.2010 ^[25]
- [http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Statistické%20ročenky/](http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravni/statistiky/Statistické%20ročenky/) použito 30.3.2010^[26]
- http://zdravi.idnes.cz/duchodci-casto-neodhadnou-kdy-odevzdat-ridicak-fla-/zdravi.asp?c=A080806_102508_zdravi_irk-^[30]

Intranetové stránky policie ČR:

- <http://www.policie.cz/clanek/statistika-prehledy-kriminality-327216.aspx> použito 30.3.2010^[20]
- <http://edn.pcr.cz/nehody/statistiky/rocni09/dn.cr.htm> použito 30.3.2010^[21]

- http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=650, Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku, 2015. použito 30.3.2010^[22]

Software:

- LEDA, slovníková databáze, verze produktu, 3.0.3.3. jazyk, český, výrobce, Leda spol. s.r.o., rok 2008.^[12]

Odkazy na pořady TV stanic:

<http://www.prima.cz>

<http://archiv.nova.cz>

<http://ceskatelevize.cz/program>

- 1) Odloženo. Prima, 11. 1. 2004. Vladimír Štěpánek, podezřelý ze série bombových útoků, který na začátku loňského roku podlehl bodným zraněním, která si způsobil, když jej zatýkali policisté.
- 2) Např. příspěvky: Důchodci způsobují vážné dopravní nehody. Nova, 4. 12. 2004. Děti na přechodech nejsou v bezpečí. ČT 1, 26. 10. 2004.
- 3) „Osmasedmdesátiletý řidič trabantu si nevšiml dvou desetiletých dětí“ In: Důchodce srazil děti na přechodu. Nova, 13. 9. 2004.
- 4) Soud odsoudil důchodce. ČT 1, 14. 12. 2004.
- 5) Policistu srazil dvaosmdesátiletý řidič. Nova, 17. 11. 2004.
- 6) Žena schovávala mrtvého muže. Prima, 31. 1. 2004.
- 7) Střelba v Mnichově. Prima, 26. 7. 2004. Důchodce střílel po sousedovi. Prima, 2. 10. 2004. Důchodce střelbou řešil sousedské spory. ČT 1, 26. 7. 2004.
- 8) Kvůli neplacení rozoral hřiště. Nova, 14. 10. 2004.
- 9) Omyl chovatele kanárů. ČT +, 27. 9. 2004

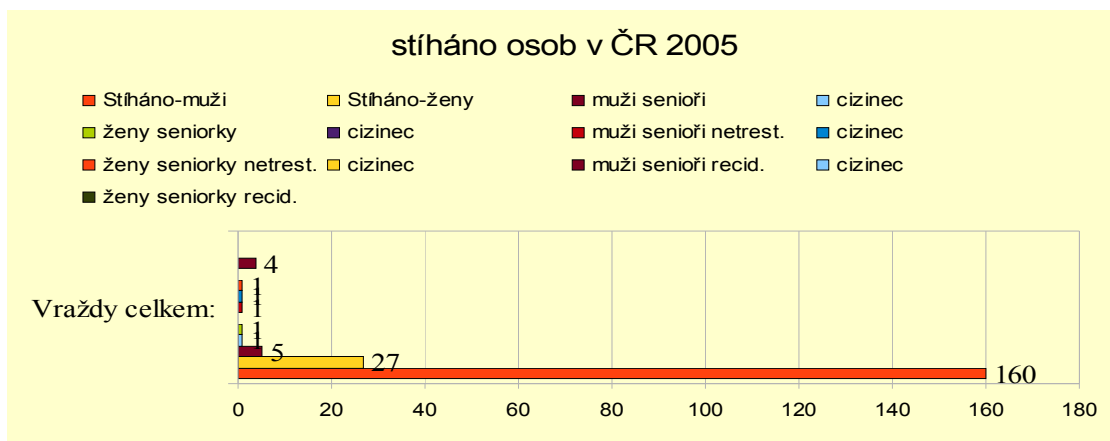
PŘÍLOHA č. 1

Vraždy v ČR v letech 2005 až 2009

tab. č.1 – Vraždy, rok 2005

Název	Stíháno osob		z toho senioři		ze seniorů – dříve netrestaní				ze seniorů – recidivisté			
	z toho		muži		ženy		muži		ženy		muži	
	muži	ženy	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec
Vraždy motiv. osob. vztahy	83	21	5	0	1	0	1	0	1	0	4	0
Vraždy loupežné	21	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Vraždy celkem:	160	27	5	1	1	0	1	1	1	0	4	0

GRAF č.7 – Vraždy, Použito 30.3.2010 ↓

Srovnání počtu vražd v ČR a z toho v Praze 2005 až 2009

	Vraždy v ČR					Vraždy v Praze				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
stíháno mužů	160	172	177	176	154	35	31	44	36	29
stíháno žen	27	23	31	17	28	4	4	4	3	5
senioři	12	9	12	13	10	1	0	2	2	4
seniorky	2	3	1	2	2	1	1	0	0	0
senioři cizina	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
seniorky cizina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Z porovnání uvedených dat týkajících se vražd je patrná neúčast seniorů cizí stat. příslušnosti v ČR na této závažné trestné činnosti. U seniorů „našinců“ z řad mužů a žen se ukazuje od r. 2005 mírné zvyšování a snižování počtu vražd. Ovšem jak je patrné ve srovnání s celkovým počtem těchto spáchaných trestných činů je to jen nepatrná část, která je spáchána právě seniory.

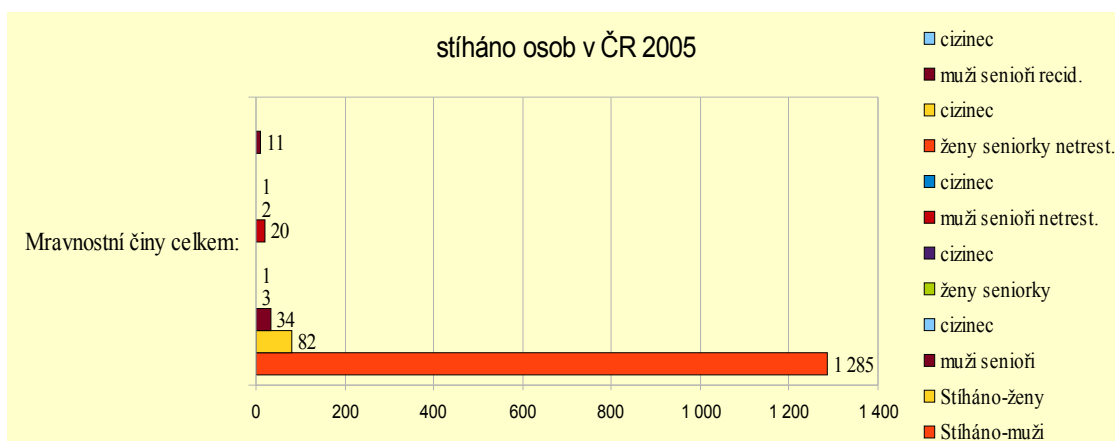
PŘÍLOHA č. 2

Mravnostní TČ v ČR 2005 a 2009

tab. č.2 - Mravnostní trestné činy, rok 2005

Název	Stíháno osob		z toho senioři				ze seniorů - dříve netrestaní				ze seniorů - recidivisté	
	z toho		muži		ženy		muži		ženy		muži	
	muži	ženy	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec
Pohlavní zneužívání ostatní	564	26	18	2	0	0	11	1	0	0	5	0
Znásilnění	421	1	6	0	0	0	4	0	0	0	2	0
Ostatní pohlavní úchytky	113	3	6	0	0	0	3	0	0	0	2	0
Kuplířství	81	38	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Pohlavní zneužívání v závislosti	67	2	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Ohrožování mravnosti	14	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Komerč. forma sex.zneuž. ostatní	5	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Mravnostní činy celkem:	1 285	82	34	3	1	0	20	2	1	0	11	0

GRAF č.8 – Mravnostní trestné činy, Použito 30.3.2010 ↓

Počet mravnost. TČ v ČR a z toho v Praze 2005 až 2009

	mravnost. TČ v ČR					mravnost. TČ v Praze				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
stíháno mužů	1285	1103	1129	1082	1089	122	104	110	82	98
stíháno žen	82	81	83	84	62	4	7	7	10	3
<i>senioři</i>	<i>65</i>	<i>34</i>	<i>27</i>	<i>28</i>	<i>77</i>	<i>5</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>0</i>	<i>2</i>
<i>seniorky</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>senioři cizina</i>	<i>5</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
<i>seniorky cizina</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

Z porovnání uvedených dat týkajících se mravnost. trest. činů je patrná neúčast senierek cizí stat. příslušnosti a téměř žádná účast senierek české stát. příslušnosti v ČR na této trestné činnosti. U seniorů „našinců“ z řad mužů je patrné postupné ubývání stíhaných mužů kromě roku 2009 kdy je výrazně překročen první uvedený údaj a kolísající stav stíhaných žen. Ovšem jak je patrné ve srovnání s celkovým počtem těchto spáchaných trestných činů je to opět jen nepatrná část, která je spáchána právě seniory. Je však patrné, že tyto trestné činy jsou páchany ve větší míře než vraždy.

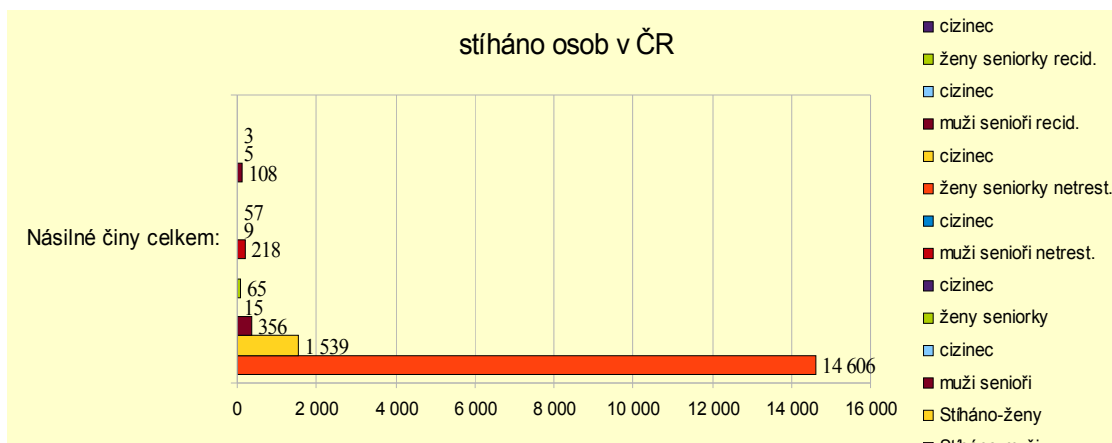
PŘÍLOHA č. 3

tab. č.3 – Násilné činy, rok 2005

Název	Stíháno osob		z toho senioři				ze seniorů - dříve netrestaní				ze seniorů - recidivisté			
	z toho		muži		ženy		muži		ženy		muži		ženy	
	muži	ženy	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec	ČR	cizinec
Úmyslné ublížení na zdraví	5 390	437	150	4	20	1	99	4	18	1	42	0	0	0
Loupeže	2 580	235	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Nebezpečné vyhrožování	1 797	126	82	3	6	0	49	1	6	0	29	2	0	0
Porušování domovní svobody	1 361	182	23	1	6	0	12	0	5	0	8	1	0	0
Vydírání	1 145	71	18	2	4	0	11	0	3	0	4	1	1	0
Násilí na veř. čin. - policistovi	492	56	9	1	2	0	7	1	2	0	2	0	0	0
Týrání osoby žijící ve spol. obydlí	408	13	16	0	1	0	9	0	1	0	5	0	0	0
Neopr.zás.do práva domu, bytu...	401	237	34	2	22	0	21	2	19	0	11	0	2	0
Omez. a zbavení os. svobody	249	24	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Násilí na veř. čin. - obec. pol.	208	23	4	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
Týrání svěřené osoby	109	77	4	0	3	0	1	0	2	0	1	0	0	0
Násilí a vyhrož. proti skup. ob.	87	3	5	1	0	0	3	0	0	0	1	1	0	0
Násilí na veř. čin. mimo pol.	58	6	3	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Násilné činy celkem:	14 606	1 539	356	15	65	1	218	9	57	1	108	5	3	0

Použito 30.3.2010 ↑

GRAF č.9 – Násilné činy

Použito 30.3.2010 ↑

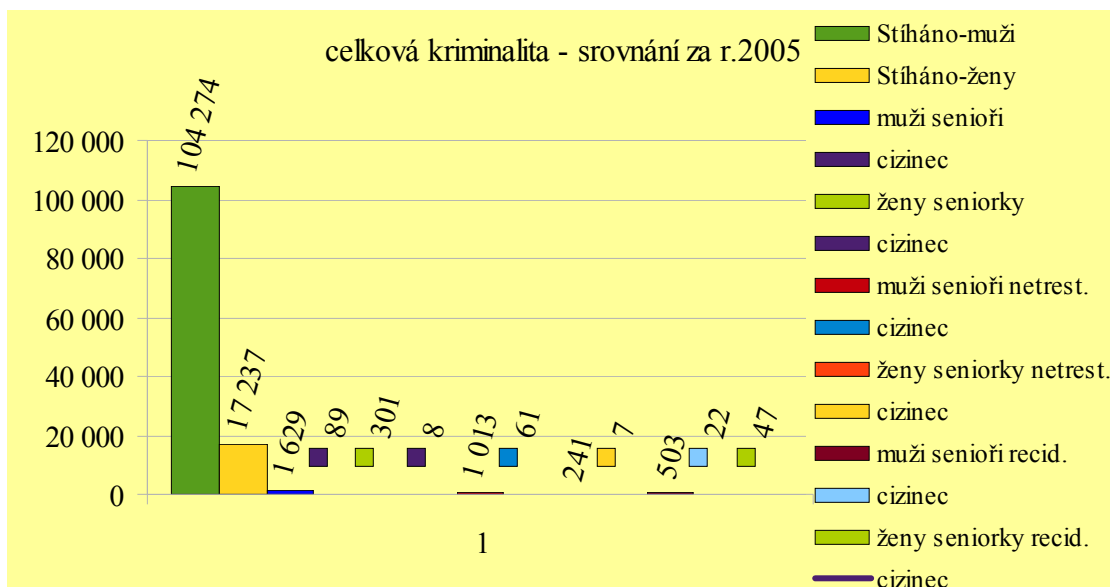
Počet násilných TČ v ČR a z toho v Praze 2005 až 209

	násilné TČ v ČR					násilné TČ v Praze				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
stíháno mužů	14606	12867	12127	11254	11084	1433	1446	1217	1039	1104
stíháno žen	1539	1329	1170	998	1110	160	153	106	108	95
<i>senioři</i>	<i>682</i>	<i>292</i>	<i>300</i>	<i>251</i>	<i>507</i>	<i>31</i>	<i>24</i>	<i>27</i>	<i>33</i>	<i>43</i>
<i>senioroky</i>	<i>125</i>	<i>51</i>	<i>41</i>	<i>46</i>	<i>82</i>	<i>9</i>	<i>7</i>	<i>9</i>	<i>7</i>	<i>6</i>
<i>senioři cizina</i>	<i>29</i>	<i>10</i>	<i>9</i>	<i>8</i>	<i>11</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>6</i>
<i>senioroky cizina</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>4</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

Z porovnání uvedených dat týkajících se násilných trestných činů je patrná účast seniorů i senierek cizí stat. příslušnosti v ČR. U seniorů „našinců“ z řad mužů a žen se ukazuje od r. 2005 kolísání počtu spáchaných skutků. Je však patrný výrazný nárůst těchto trestných činů spáchaných právě seniory. Ve srovnání s celkovým počtem těchto spáchaných trestných činů je to však jen nepatrná část, která je spáchána právě seniory.

PŘÍLOHA č. 4

GRAF č.10 CELKOVÁ KRIMINALITA v ČR r. 2005 až 2009

Použito 30.3.2010 ↑ Policejní prezidium ČR.

Srovnávací tabulka č.4 s údaji GRAFU č.10 a údaji o Kriminalitě hl. m. Prahy

	celková kriminalita v ČR					celková krimi. v Praze				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
stíháno mužů	104274	106045	111312	106816	107277	12897	13508	12737	11862	12292
stíháno žen	17237	16708	16406	15237	15958	2294	2332	2124	2151	2141
senioři	3145	1776	2122	2114	2980	233	224	232	224	468
seniorky	589	287	356	326	265	46	51	62	50	88
senioři cizina	172	83	89	88	41	16	18	17	17	40
seniorky cizina	15	9	11	8	10	1	1	1	3	2

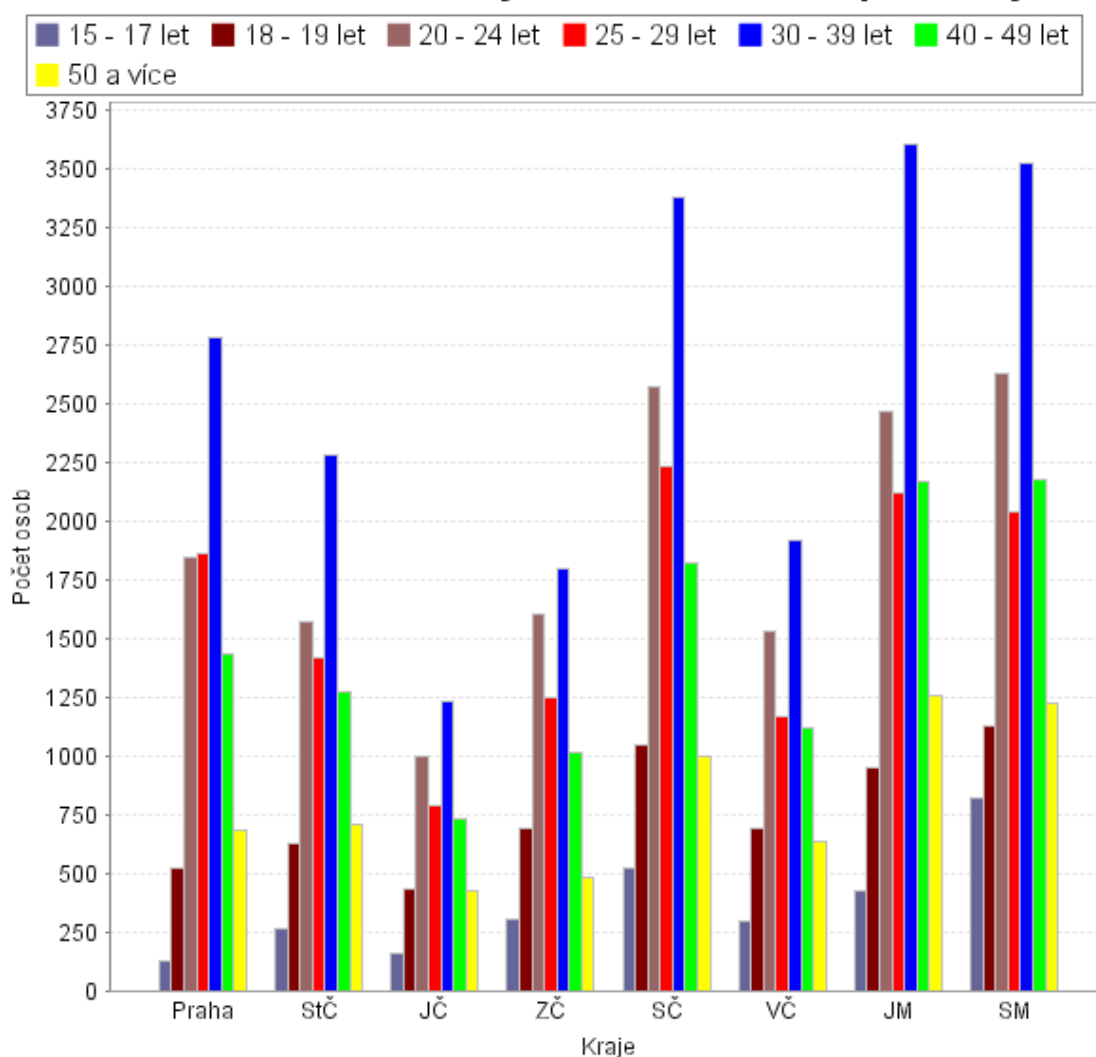
Z porovnání uvedených dat týkajících se **celkové kriminality** je patrná celkově vyšší účast seniorů cizí stat. příslušnosti v ČR na trestné činnosti, která má však klesající tendenci. U seniorů „našinců“ z řad mužů a žen se ukazuje od r. 2005 mírné zvyšování a snižování počtu trestných činů. Trestná činnost páchaná seniory v Praze má

však rostoucí tendenci a to jak ze strany „domácích“ tak „hostujících“ seniorů cizinců. Ovšem jak je patrné ve srovnání s celkovým počtem těchto spáchaných trestných činů je to jen nepatrná část, která je spáchána právě seniory.

PŘÍLOHA č. 5

GRAF č. 11

Věkové složení obžalovaných osob v roce 2008 podle krajů

Tento graf ukazuje věkové složení osob obžalovaných v roce 2008 podle jednotlivých krajů. Kriminalita osob starších 50 let je nejvyšší v JM a SM kraji, které patří celkově mezi kraje s nejvyšší kriminalitou všech věkových skupin. Naopak nejnižší je v JČ a ZČ kraji. Ne příliš vysoká je kriminalita starších osob 50 a více let v Praze.

Příloha č. 6

STATISTICKÁ ROČENKA VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY 2009.

Věkové složení odsouzených

<i>Věk</i>	<i>Stav 31.12.2009</i>			
	Muži	Ženy	Celkem	%
do 16 roků	1	0	1	0,01%
od 16 do 17 roků	15	1	16	0,08%
od 17 do 18 roků	46	3	49	0,25%
od 18 do 21 roků	602	19	621	3,21%
od 21 do 25 roků	2 301	124	2 425	12,52%
od 25 do 30 roků	3 307	194	3 501	18,07%
od 30 do 40 roků	6 561	319	6 880	35,51%
od 40 do 50 roků	3 710	228	3 938	20,33%
od 50 do 60 roků	1 529	100	1 629	8,41%
od 60 do 70 roků	280	17	297	1,53%
nad 70 roků	15	2	17	0,09%
Celkem	18 367	1 007	19 374	100,00%

Věkové složení obviněných

Věk	Stav k 31. 12. 2009			
	Muži	Ženy	Celkem	
do 16 roků	4	0	4	0,17%
od 16 do 17 roků	18	0	18	0,76%
od 17 do 18 roků	22	0	22	0,93%
od 18 do 21 roků	148	7	155	6,57%
od 21 do 25 roků	305	30	335	14,19%
od 25 do 30 roků	384	29	413	17,50%
od 30 do 40 roků	766	46	812	34,41%
od 40 do 50 roků	420	27	447	18,94%
od 50 do 60 roků	115	10	125	5,30%
od 60 do 70 roků	25	0	25	1,06%
nad 70 roků	3	1	4	0,17%
Celkem	2 210	150	2 360	100,00%